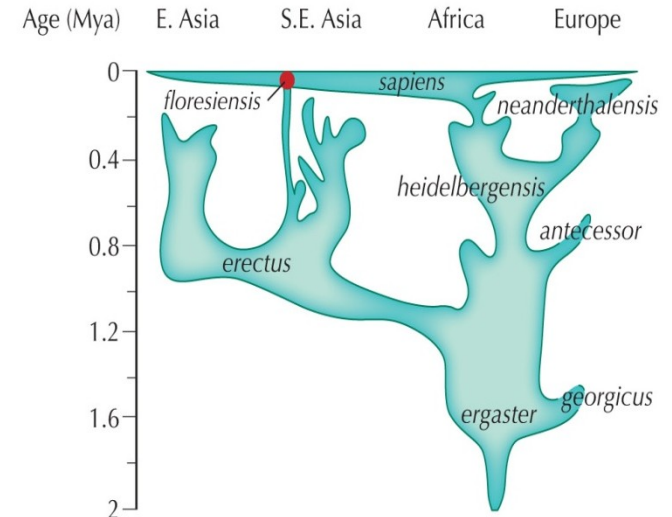
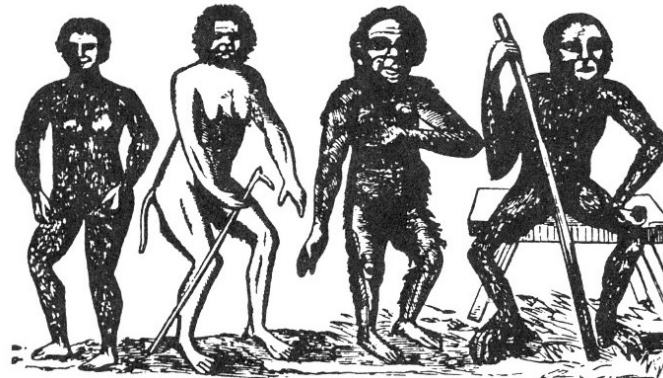
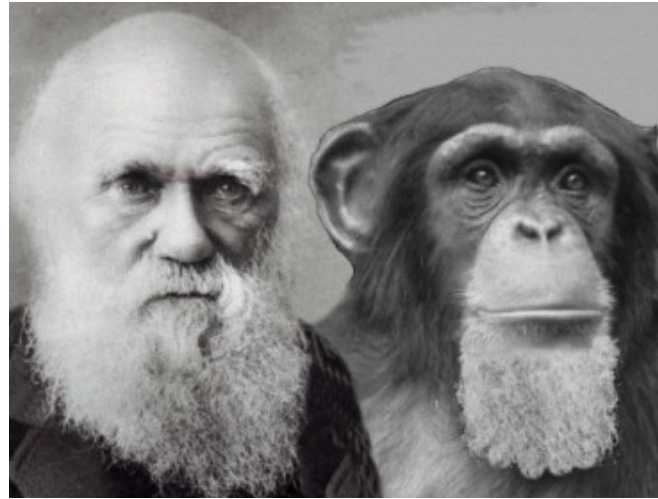
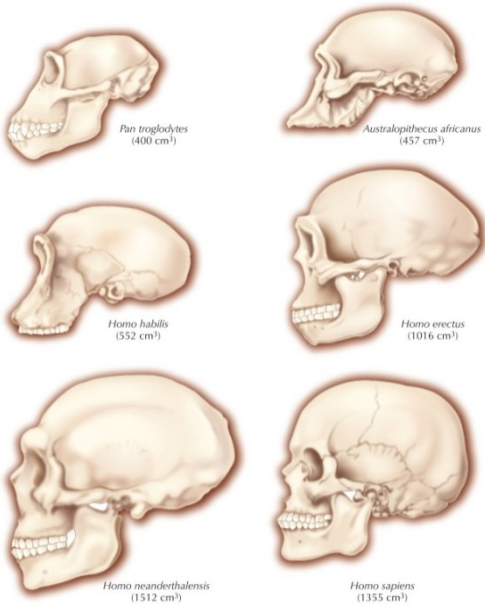
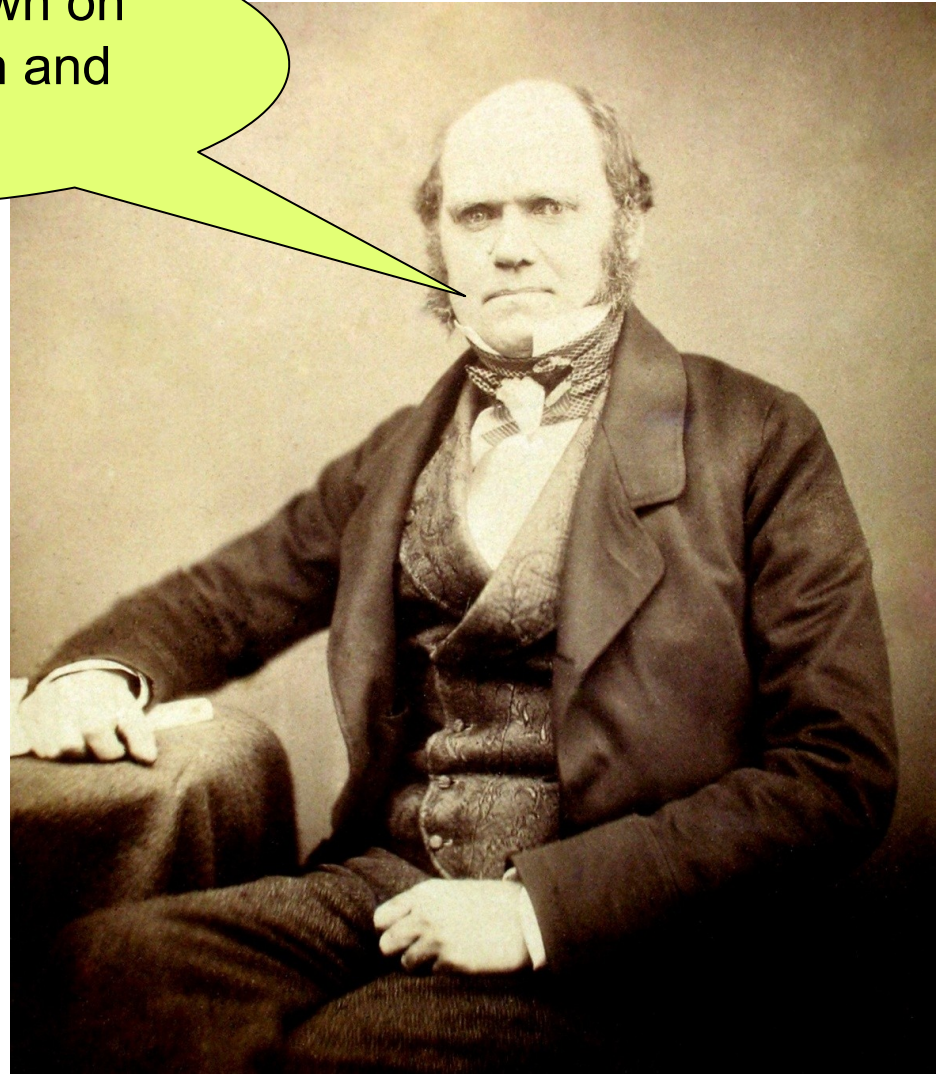
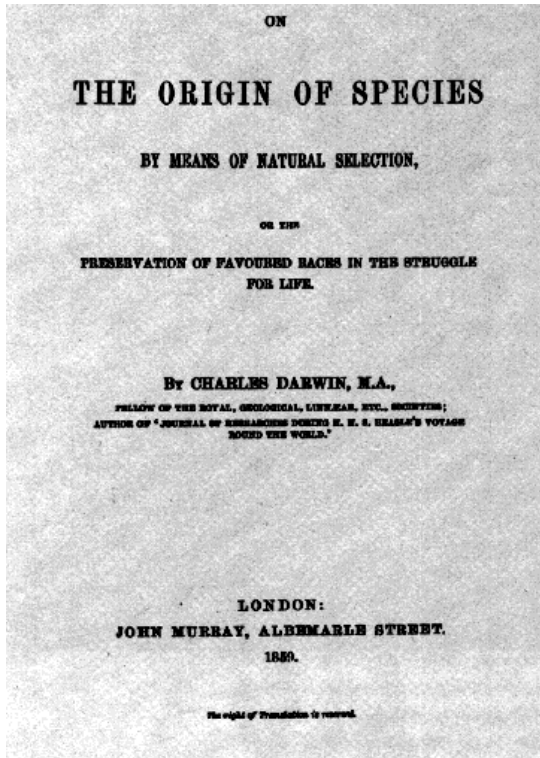
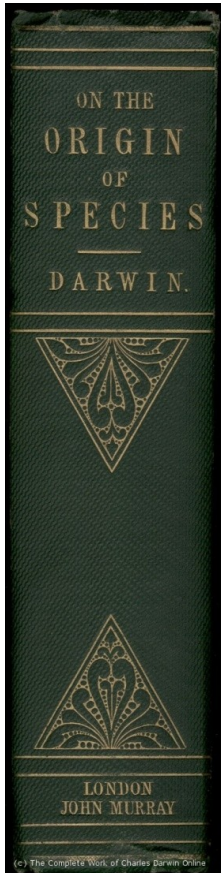

EVOLUCE ČLOVĚKA KULTURNÍ EVOLUCE

Light will be thrown on
the origin of man and
his history.

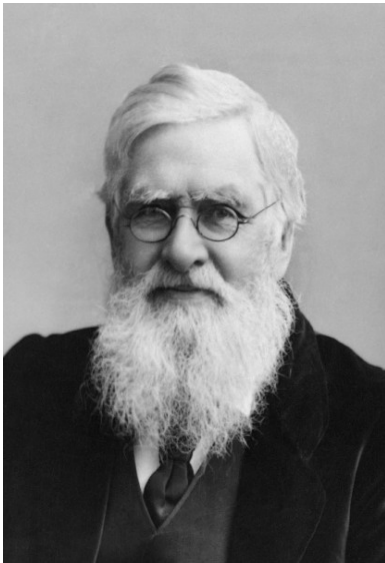

T. H. Huxley (1863):

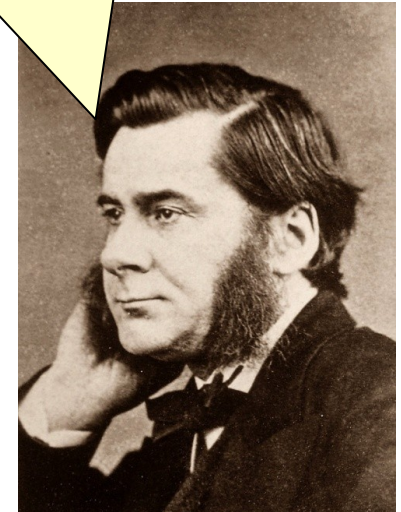
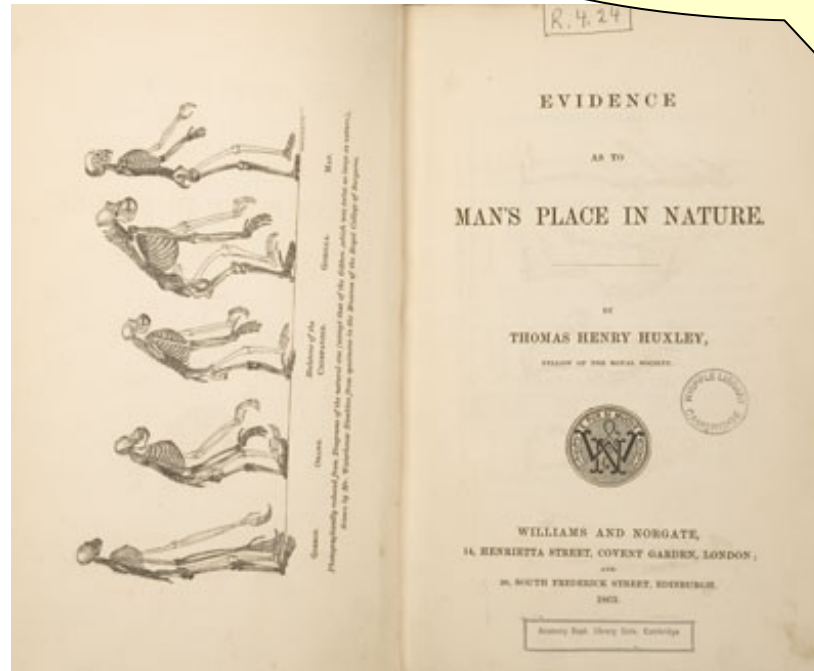
Evidence as to Man's place in Nature
(*Důkazy o místě člověka v přírodě*)

Člověk se ve všech částech svého těla odlišuje od lidoopů méně než lidoopi od nižších primátů.

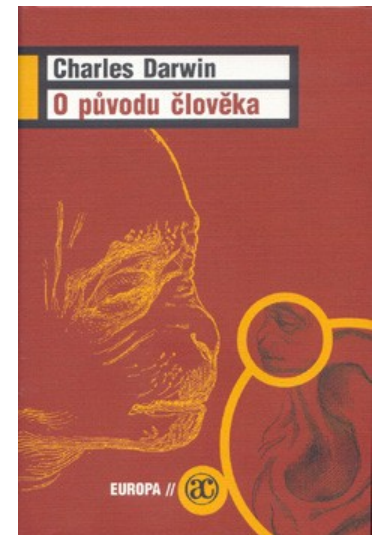
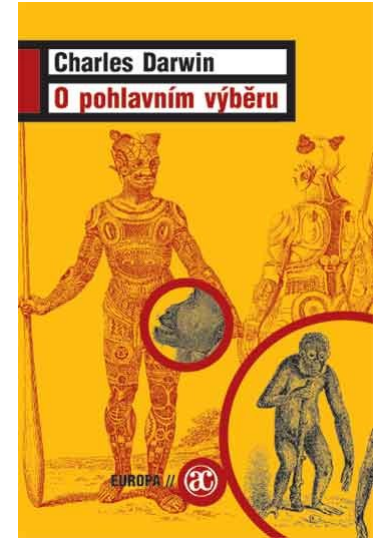
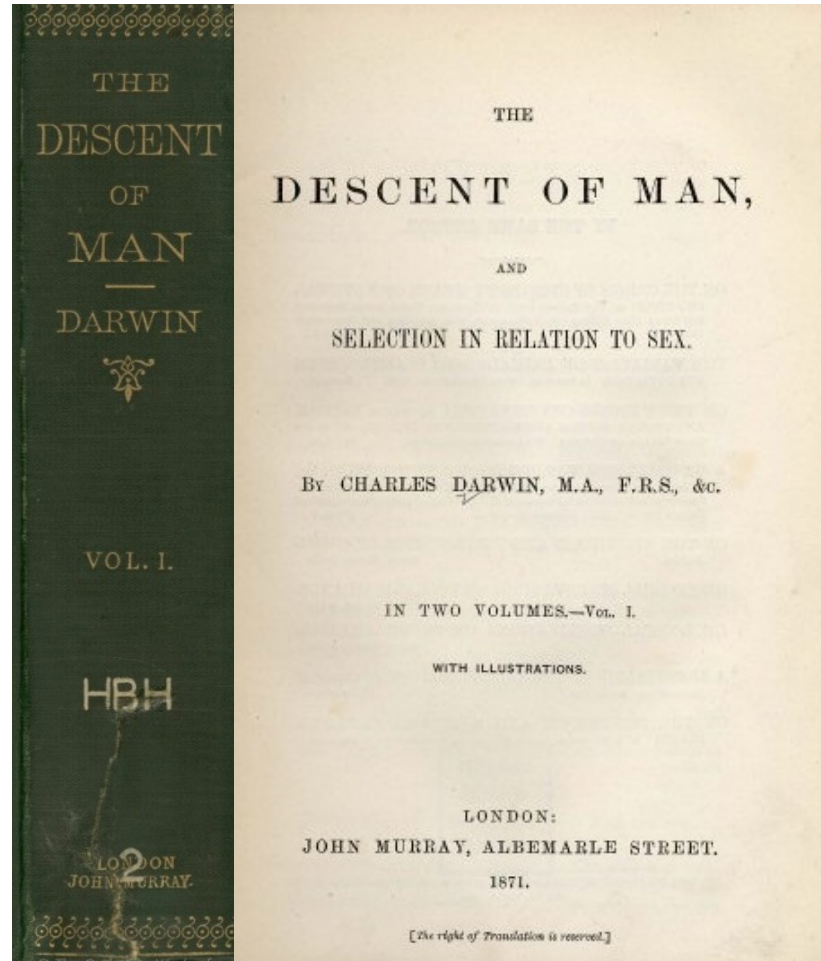
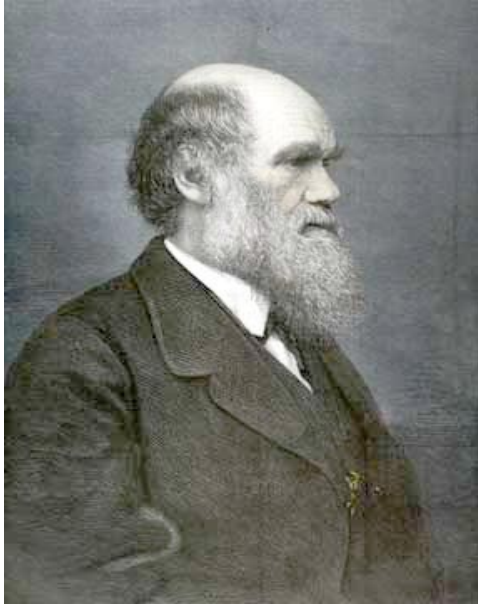

A. R. Wallace (1864):

The origin of human races and the antiquity of Man deduced from the theory of 'Natural Selection' (*Původ lidských ras a starobylost člověka vyvozená z teorie přírodního výběru*)

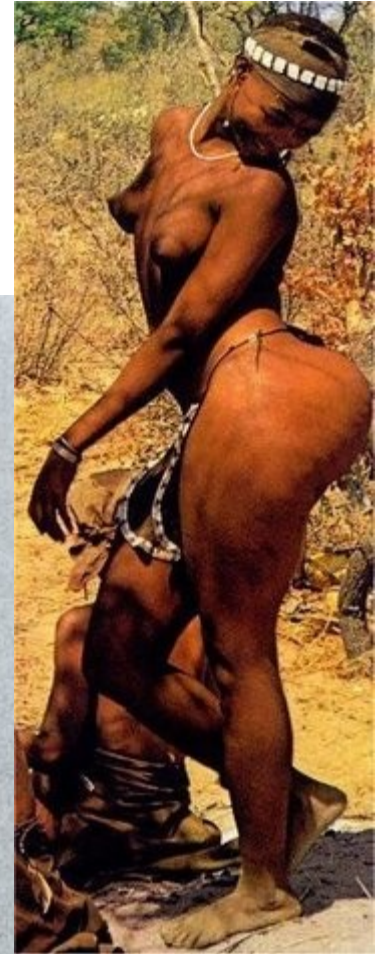
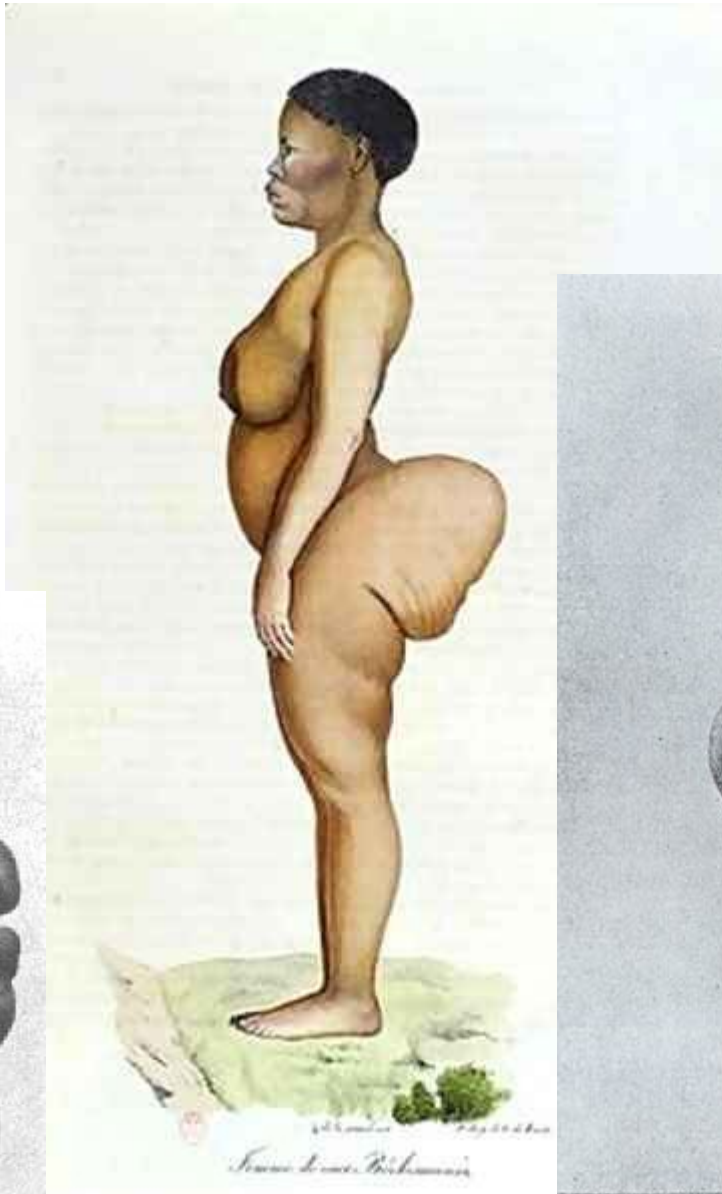

1871: *The descent of man, and selection in relation to sex* (*Původ člověka a pohlavní výběr*)

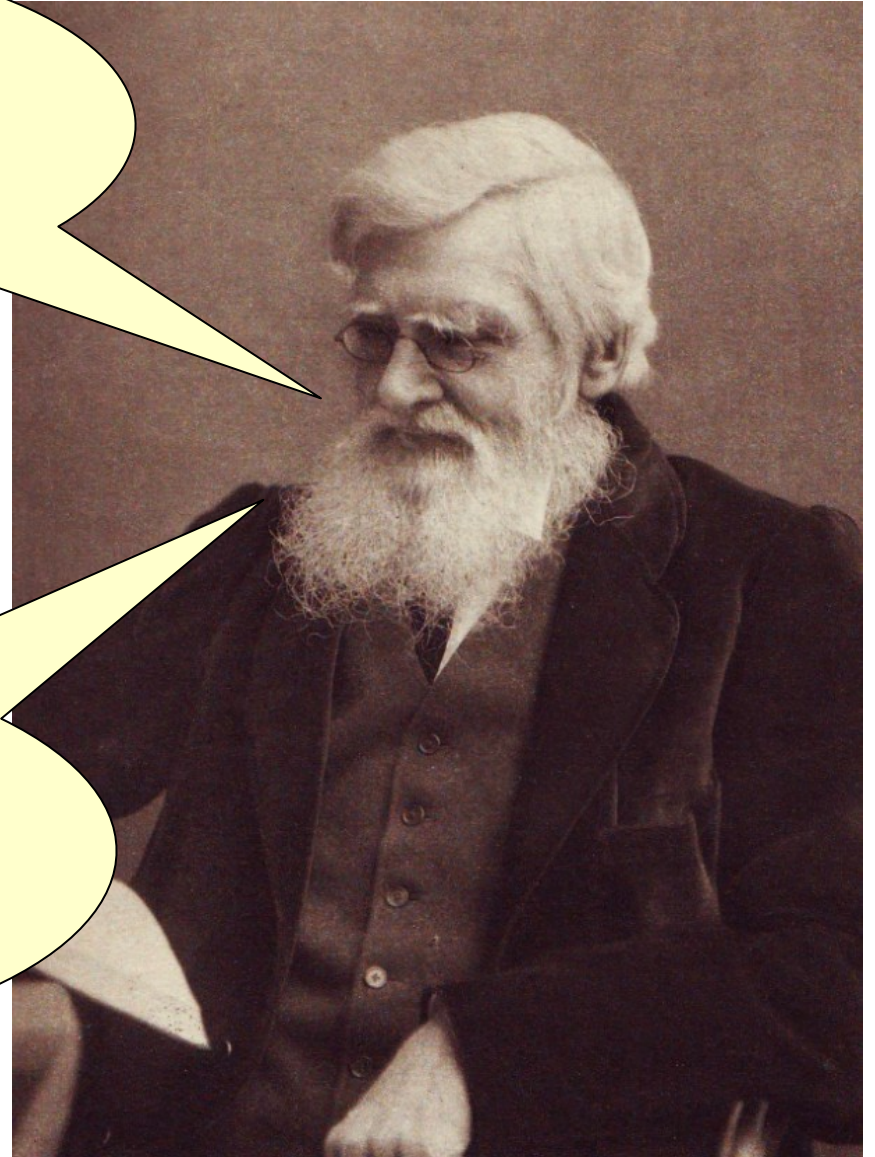

Khoi San

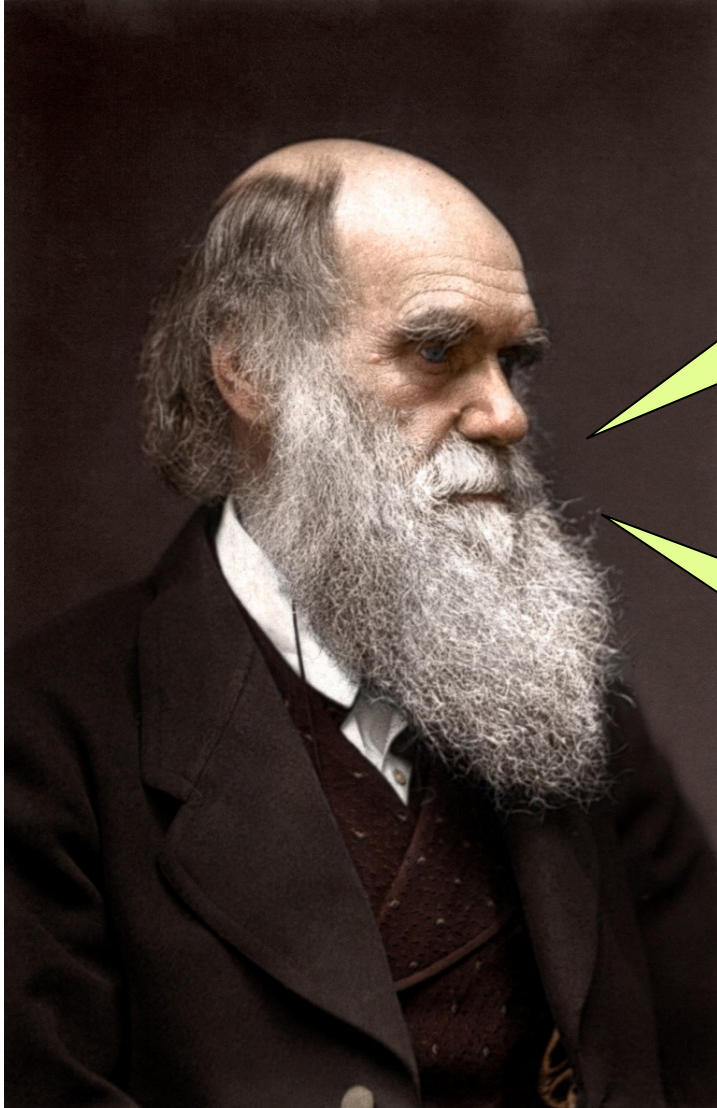

Mezera mezi lidoppy a
člověkem je příliš velká,
„divoši“ ji ani zdaleka
nevyplňují.

Selekce nemůže vysvětlit
smysl pro humor, důvtip,
nadání pro matematiku,
filozofii, umění nebo hudbu.

Rozdíl mezi živočichy a člověkem je pouze kvantitativní. Existence morálky, soucitu, smyslu pro krásu u zvířat.

U zvířat existuje chování analogické lásce, laskavosti, náboženství nebo altruismu.

neandertálci: 1829 Engis (Liège), 1848 Gibraltar, 1856 Neandertal

hledání chybějícího článku:

1891 Eugène Dubois: *Pithecanthropus erectus*, Trinil, Jáva

1924 Raymond Dart: *Australopithecus africanus*, Taung, J Afrika

neandertálci: 1829 Engis (Liège), 1848 Gibraltar, 1856 Neandertal

hledání chybějícího článku:

1891 Eugène Dubois: *Pithecanthropus erectus*, Trinil, Jáva

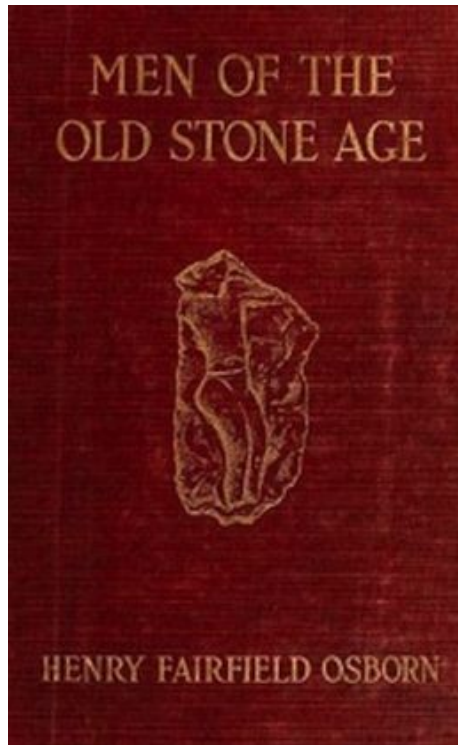
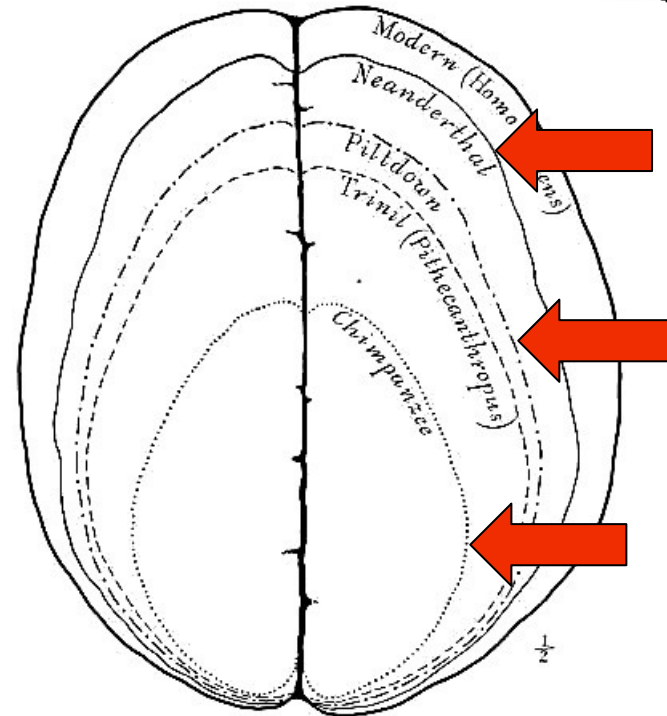
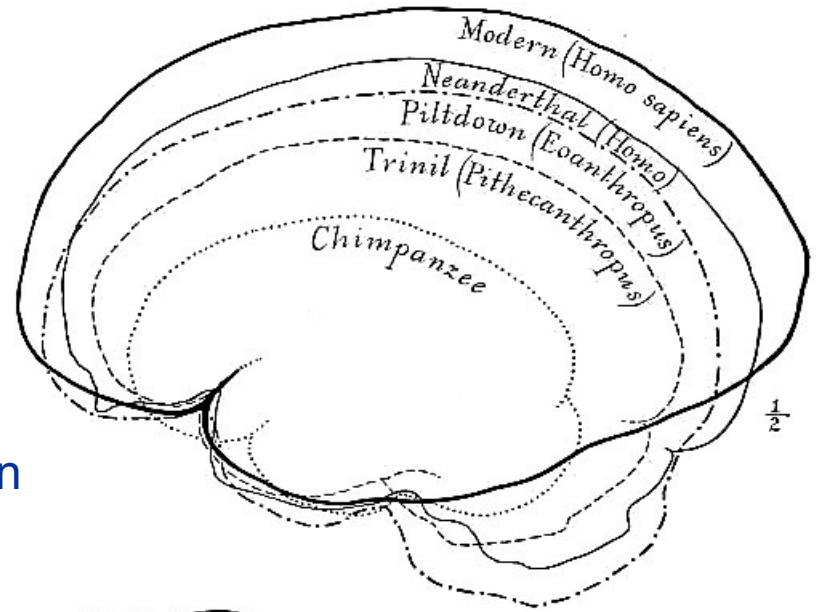
1924 Raymond Dart: *Australopithecus africanus*, Taung, J Afrika

1912: Piltdown – *Eoanthropus dawsoni* („piltdownský člověk“)

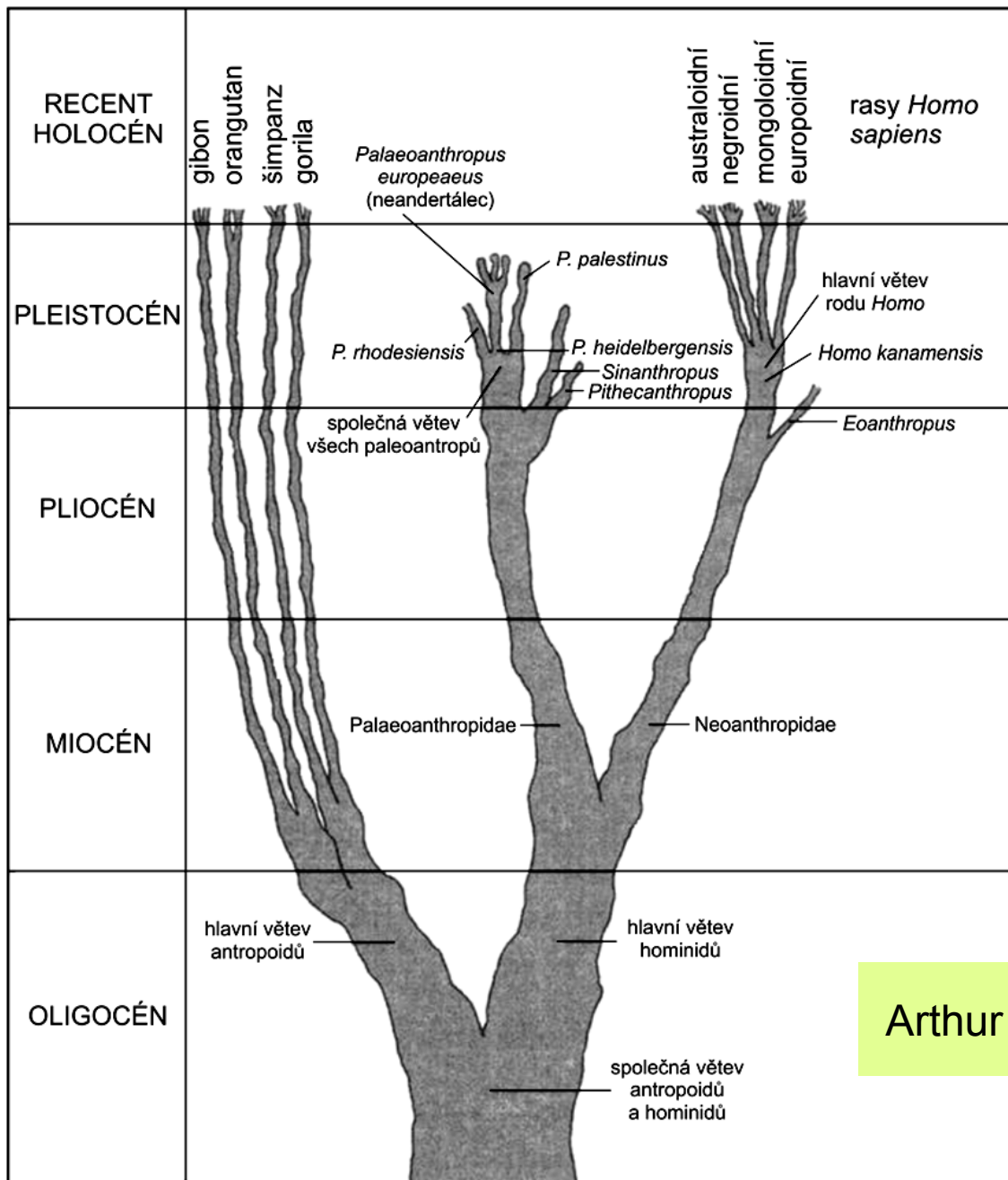

Henry Fairfield Osborn

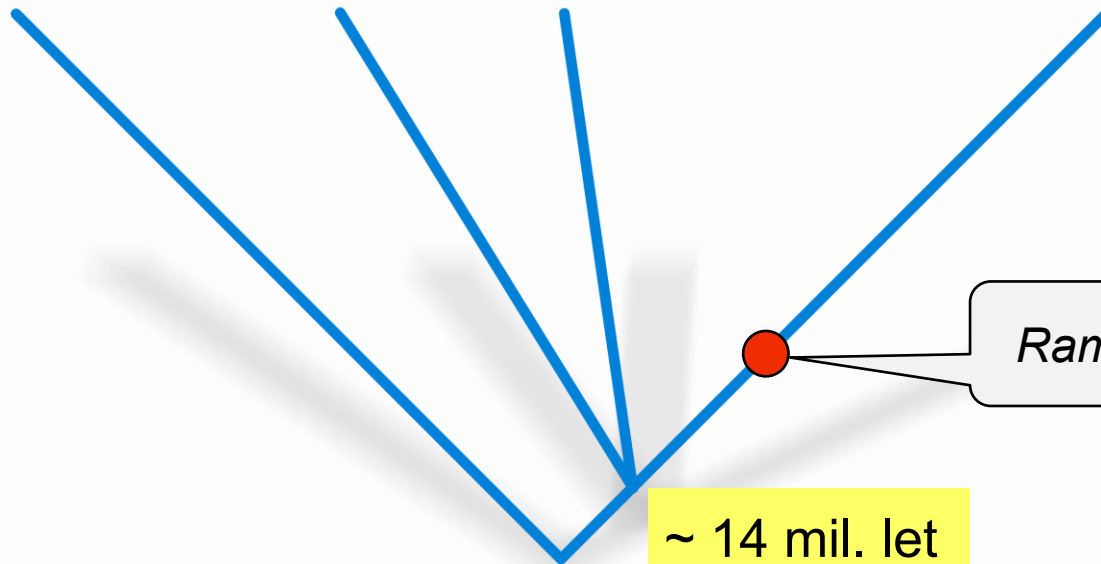
Arthur Keith (1935)

orangutan

gorila

šimpanz

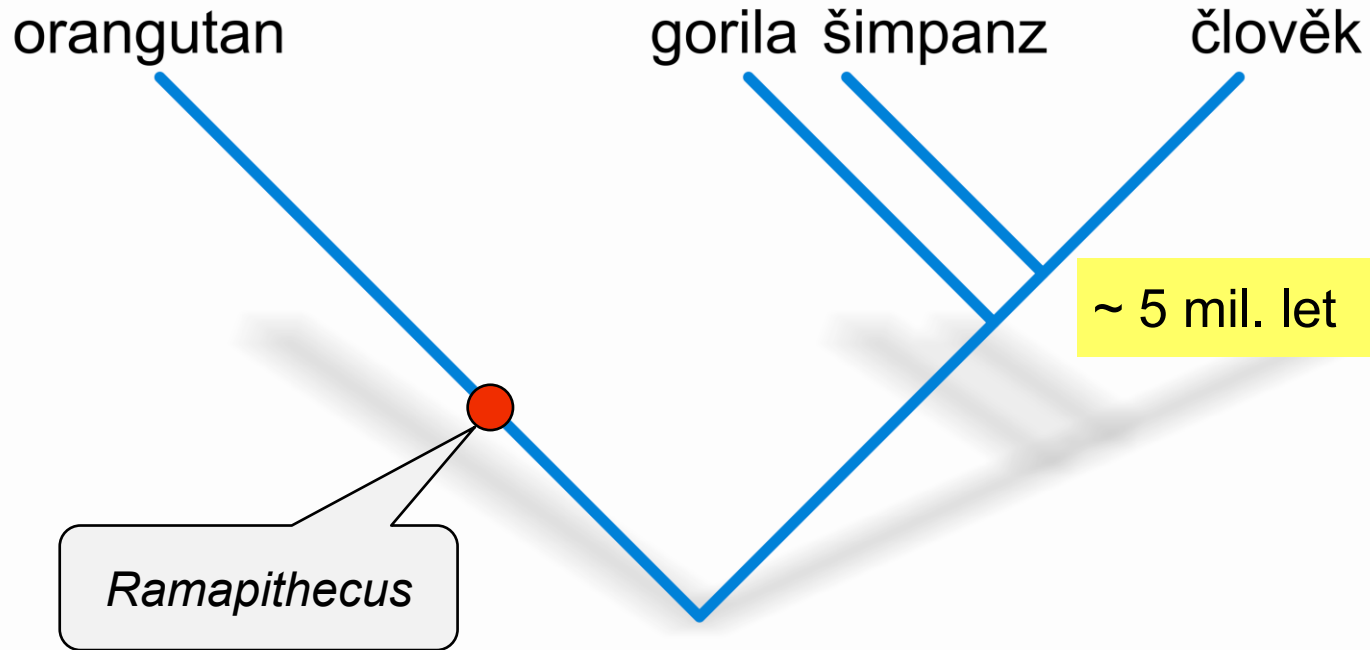
člověk

Ramapithecus

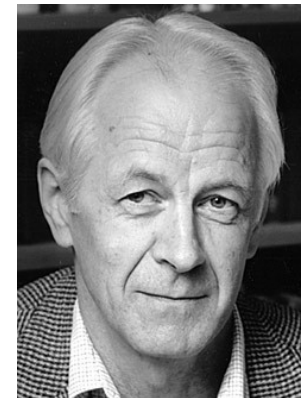
~ 14 mil. let

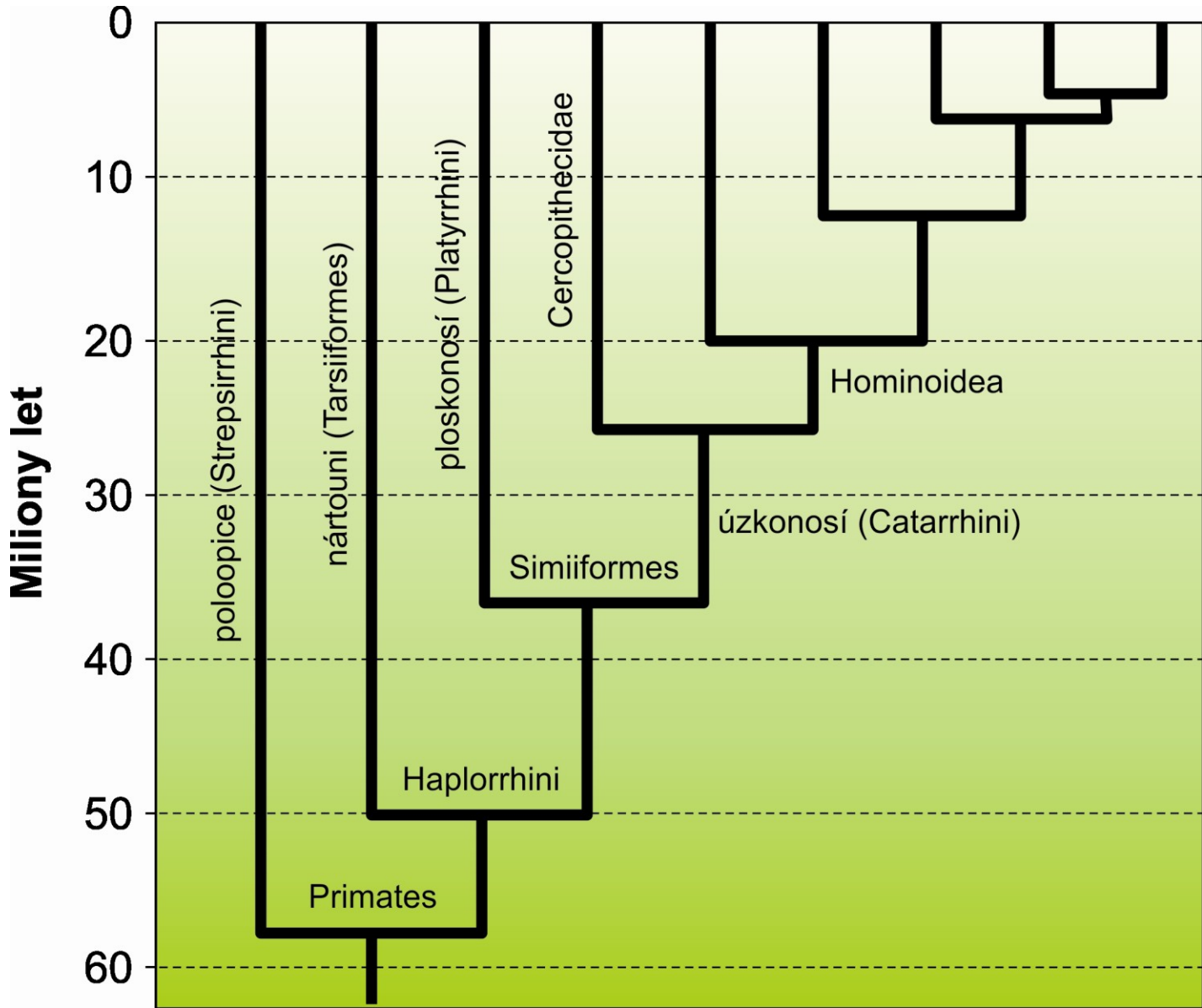

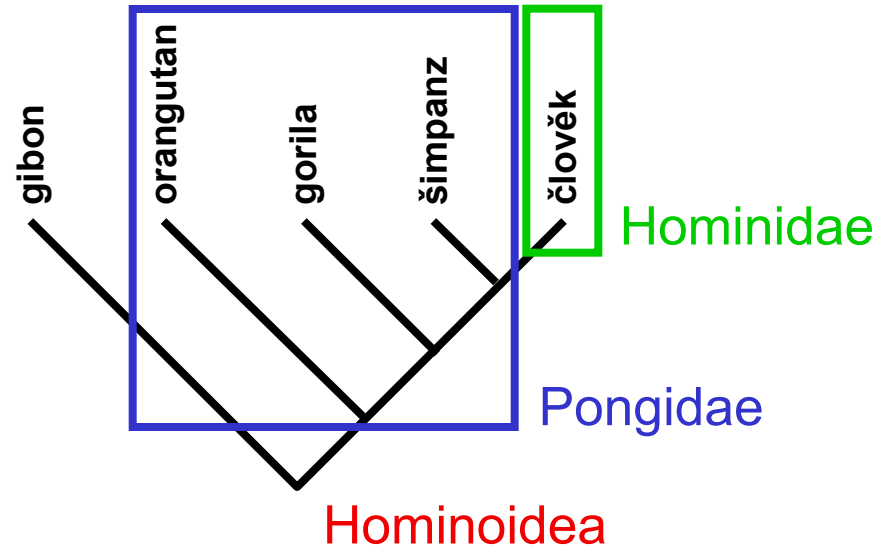
1967: Vincent Sarich, Allan C. Wilson
 sérový albumin, imunologické distance
 člověk-šimpanz $\approx$ 4-5 mil.

dnes: *Ramapithecus* předkem orangutana
 člověk-šimpanz $\approx$ 7,5 M

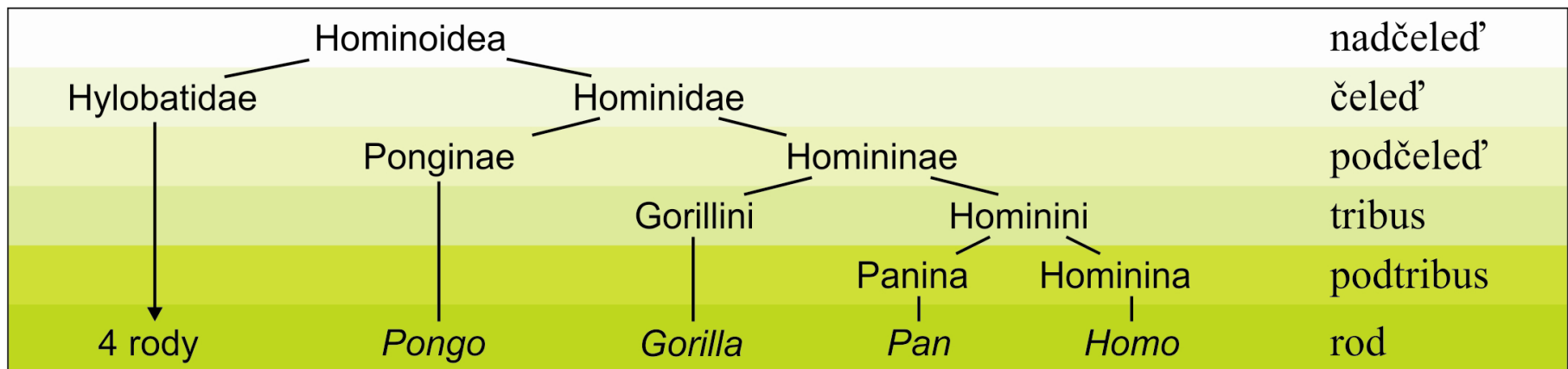
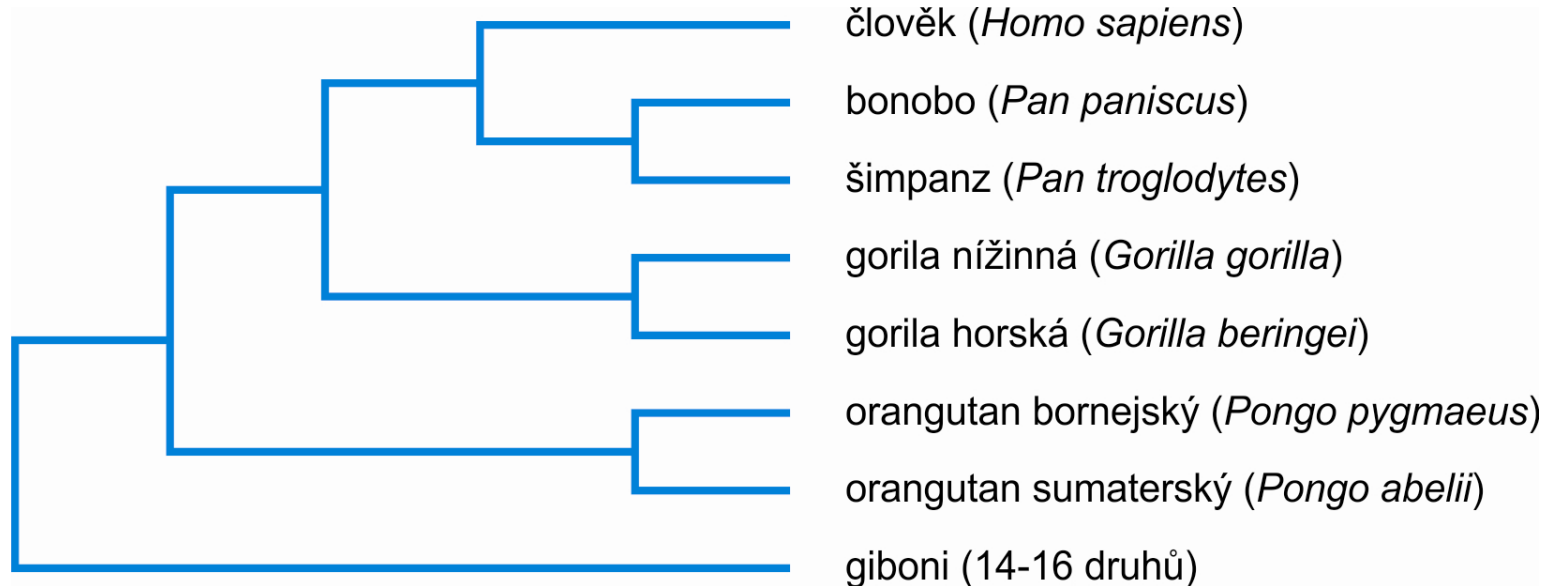

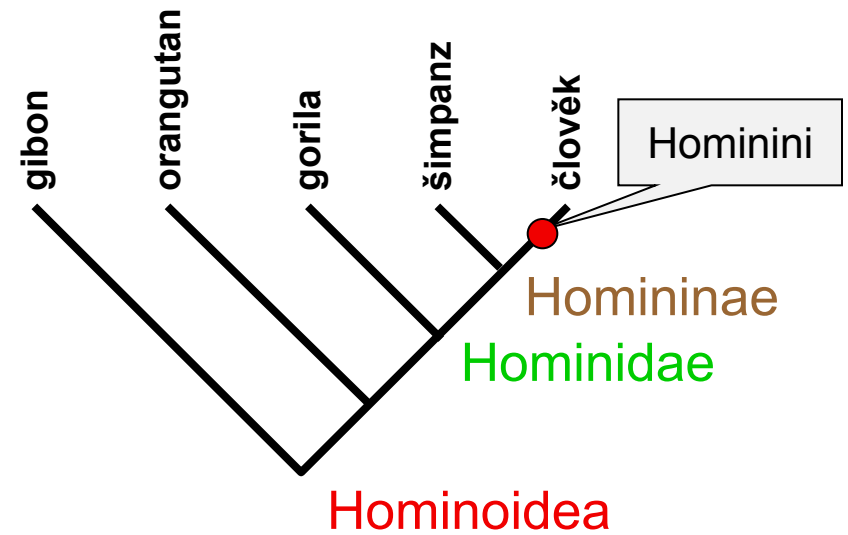
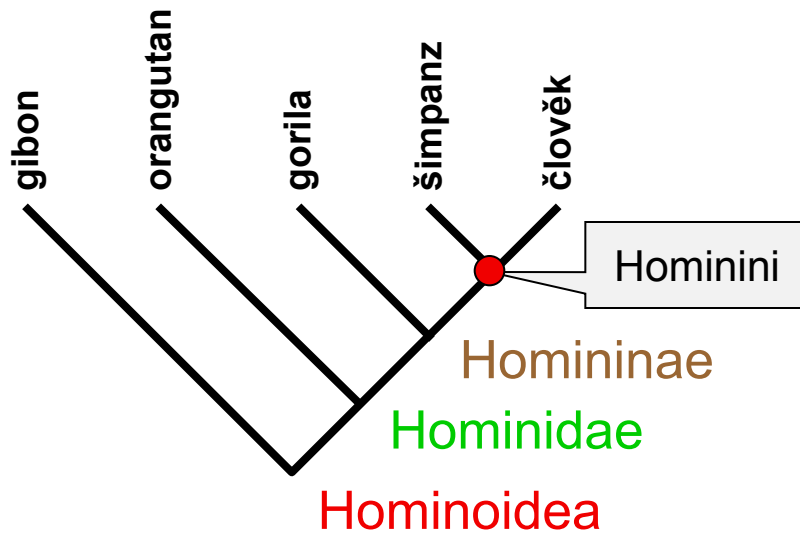
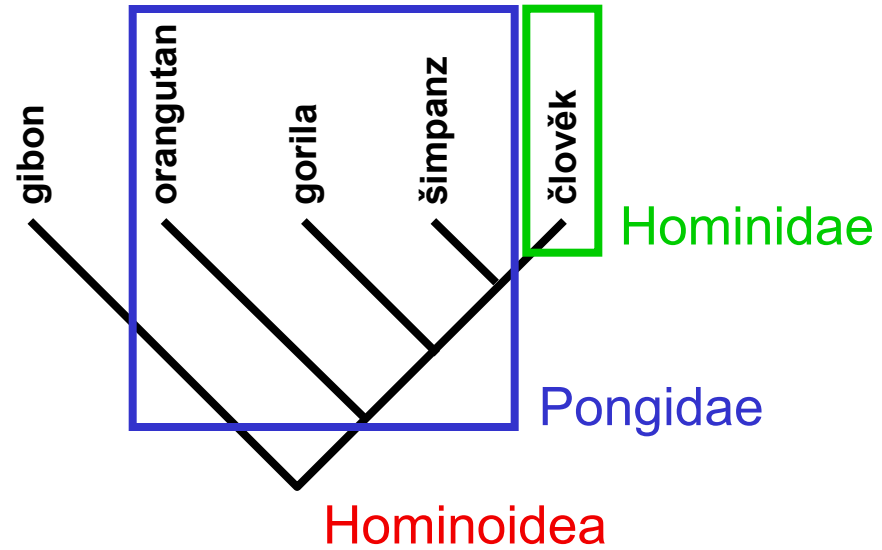
3 pohledy na systém lidoopů a člověka

3 pohledy na systém lidoopů a člověka

Fosilní nálezy:

1924 **Raymond Dart**: Taung, J Afrika
A. africanus („dítě z Taungu“)

1959 **Louis S.B. Leakey, Mary Leakey**:
Olduvai, Tanzanie, V Afrika –
Australopithecus (Paranthropus) boisei

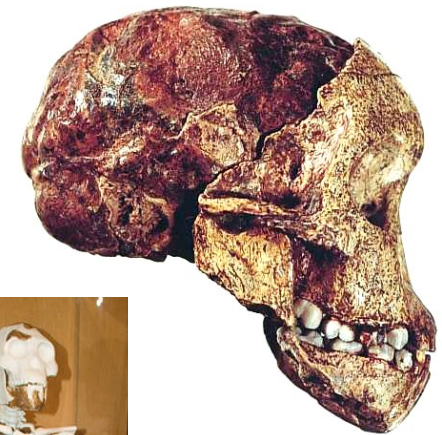
P. boisei

1974 **Donald Johanson**:
Hadar, Awaš, Afarská proláklina, Etiopie
Australopithecus afarensis (Lucy)

Lucy

A. africanus

hledání nejstaršího předka:

1994: *Ardipithecus ramidus* („Ardi“), Awaš, Etiopie – 4,4 mil. (2004: *Ar. kadabba* – 5,6 mil.)

2001: *Orrorin tugenensis*, Tugen Hills, Keňa – 6 mil.

2002: *Sahelanthropus tchadensis* („Toumai“), J Čad – 6-7 mil.

Ar. ramidus

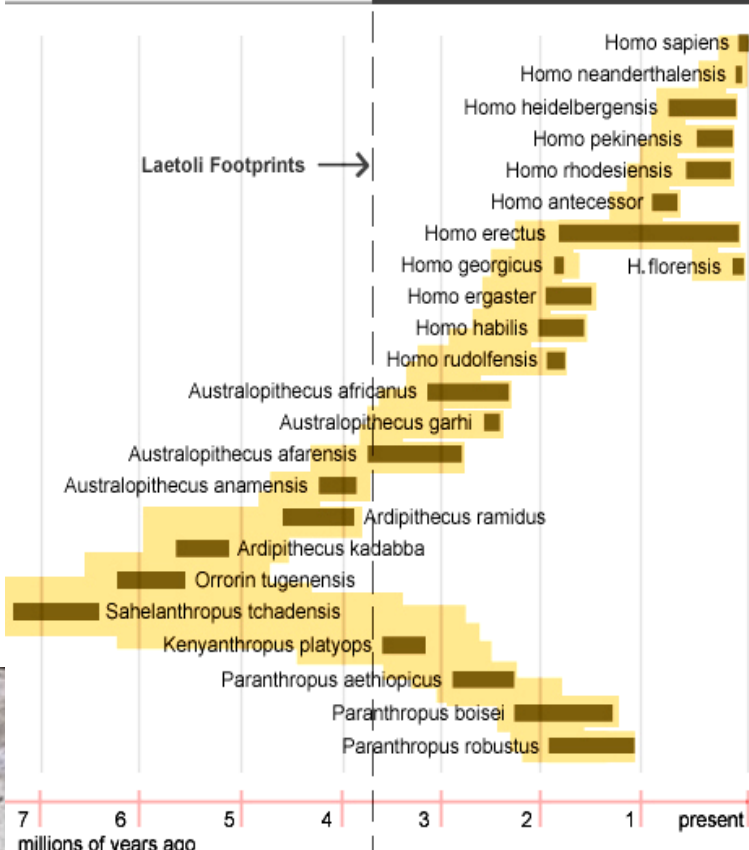

Orrorin tugenensis

Sahelanthropus tchadensis

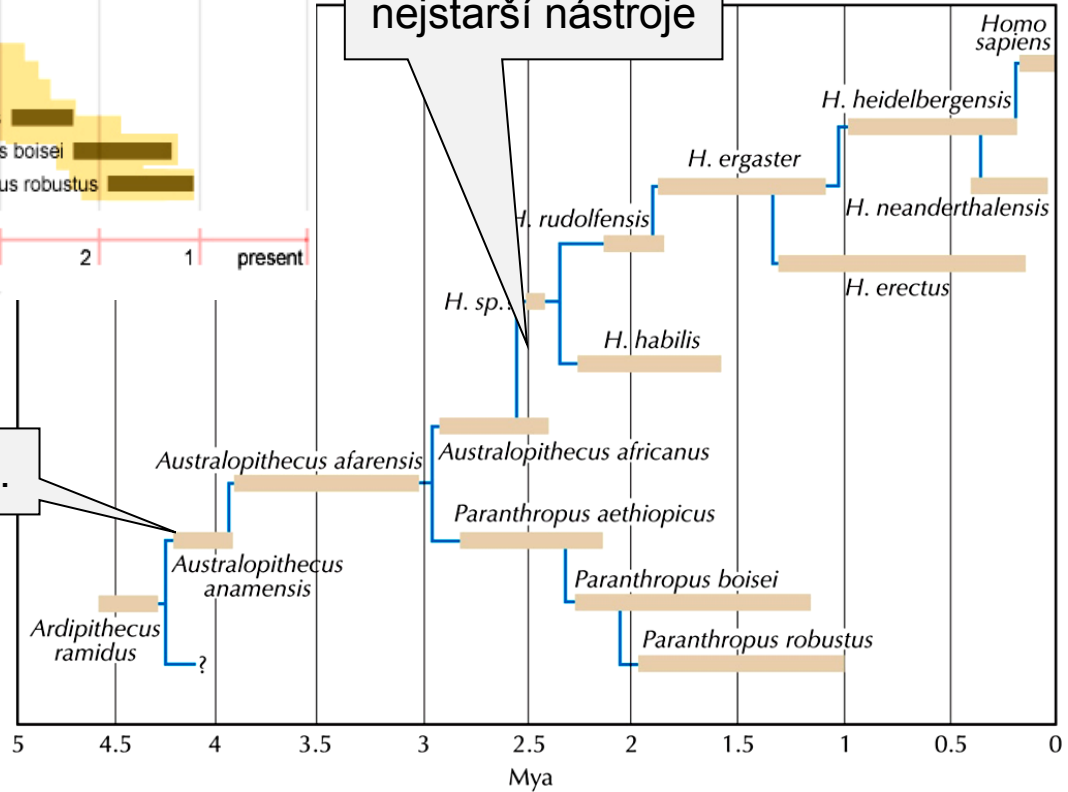
Possible Bipedal Locomotion   Bipedal Locomotion

stopy *A. afarensis*
Laetoli, Tanzánie, 3,6 M

2,5 mil.
nejstarší nástroje

4,2 mil.

Komplikace: Dmanisi

„*H. georgicus*“

~ 1,8 mil.

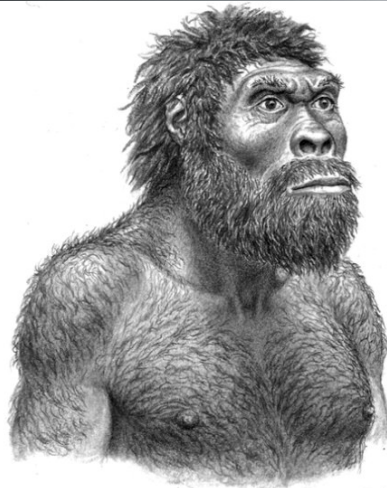
~ raný *H. erectus*

velká variabilita

jedinec D4500

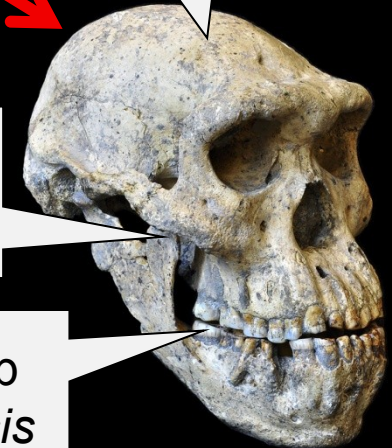

mozková 546 cm³
~ *H. habilis*

obličej
~ *H. erectus*

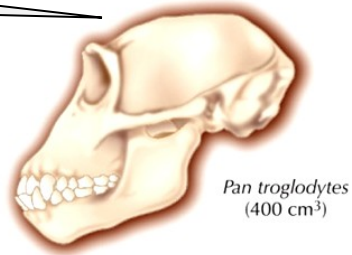
masivní chrup
~ *H. rudolfensis*

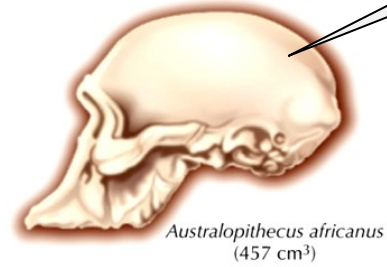

Růst velikosti mozkovny:

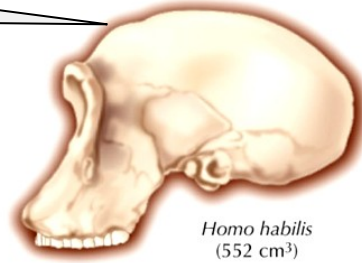
400 cm³

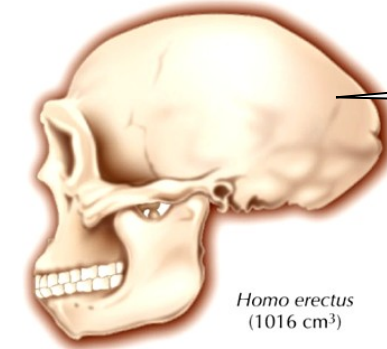
457 cm³

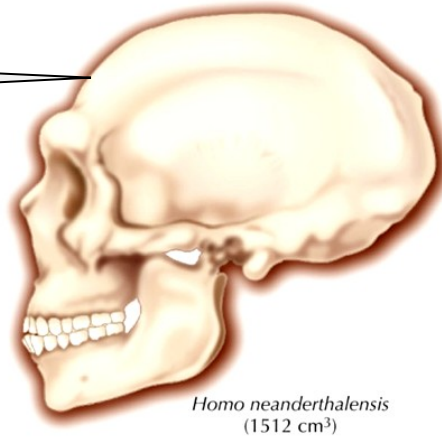
552 cm³

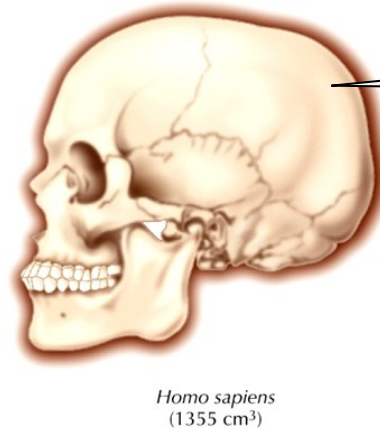
1016 cm³

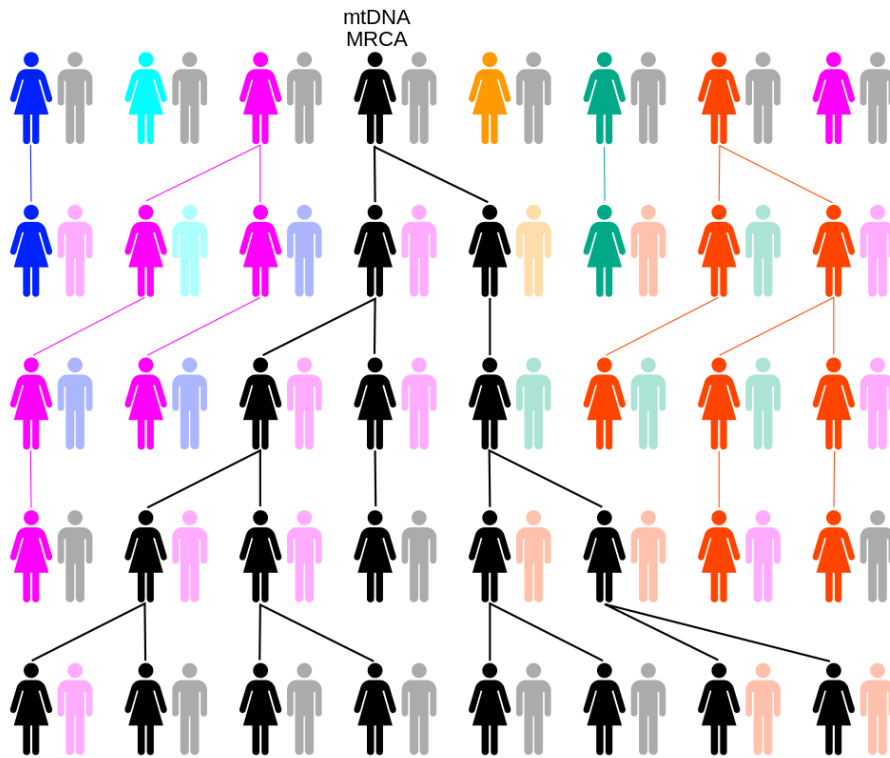
1512 cm³

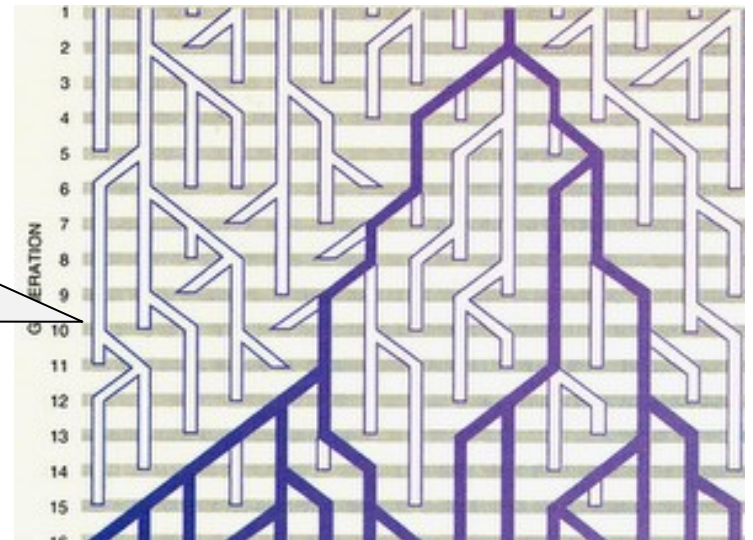
1355 cm³

1987: Rebecca Cann, Mark Stoneking, A. C. Wilson

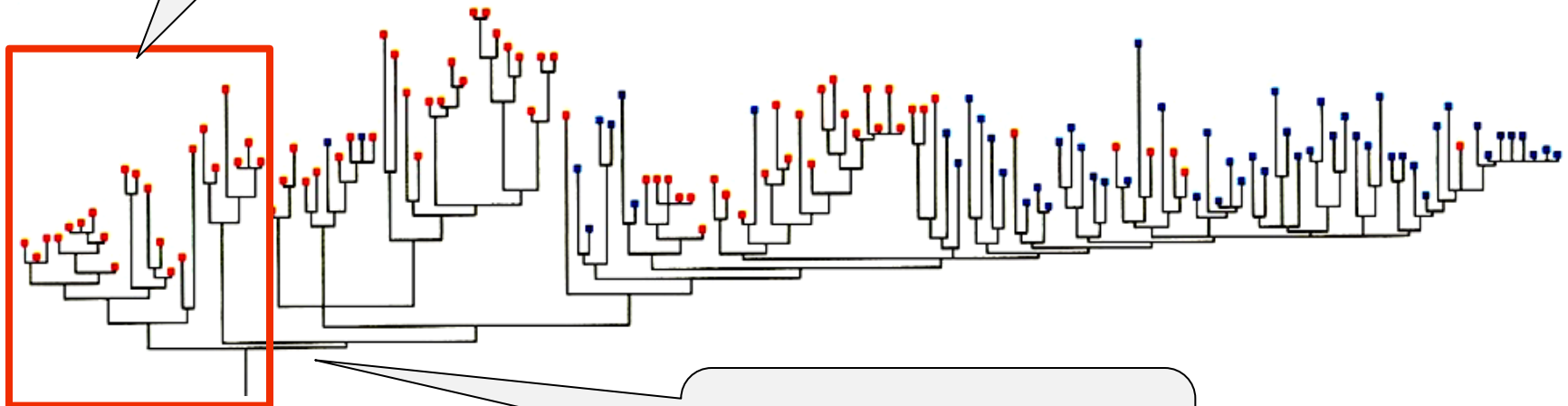
náhodné třídění
mitochondriálních
linií

1987: Rebecca Cann, Mark Stoneking, A. C. Wilson

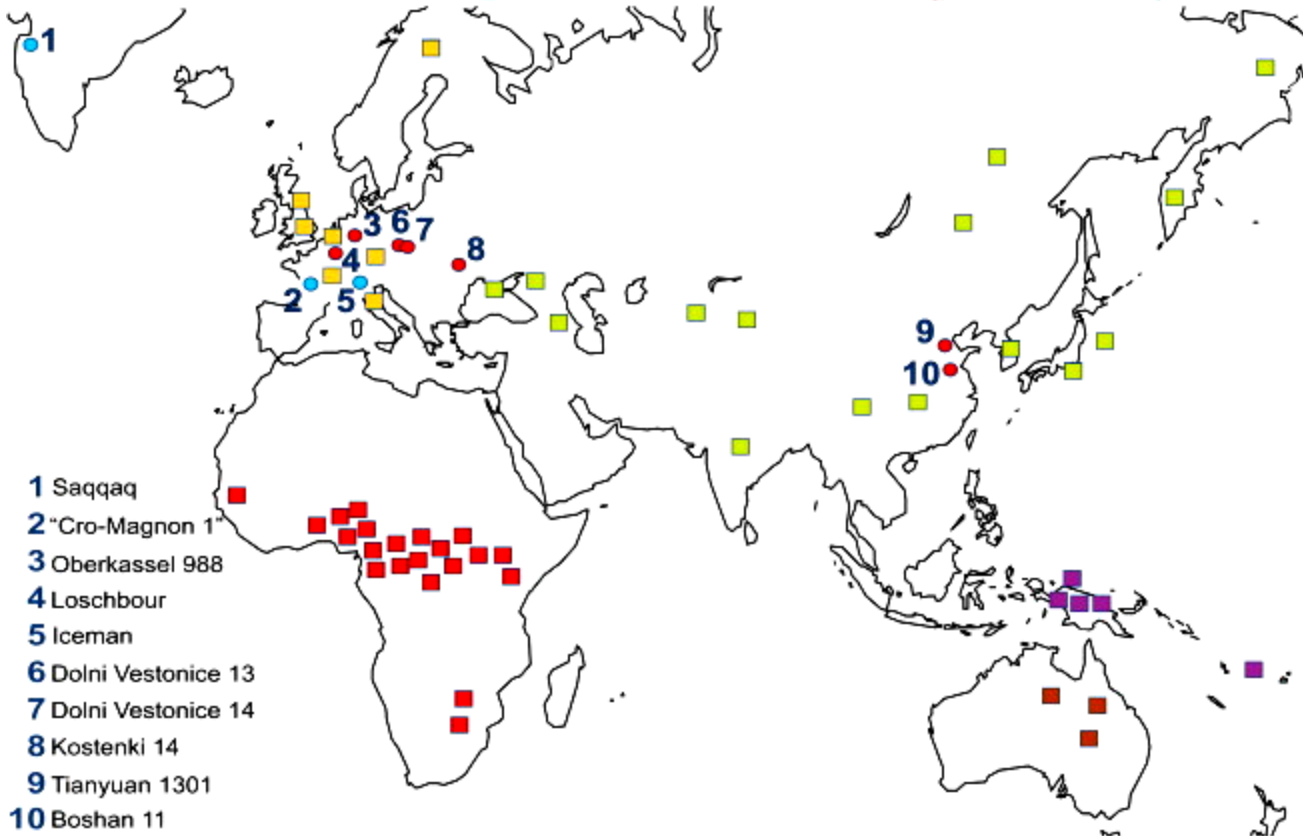
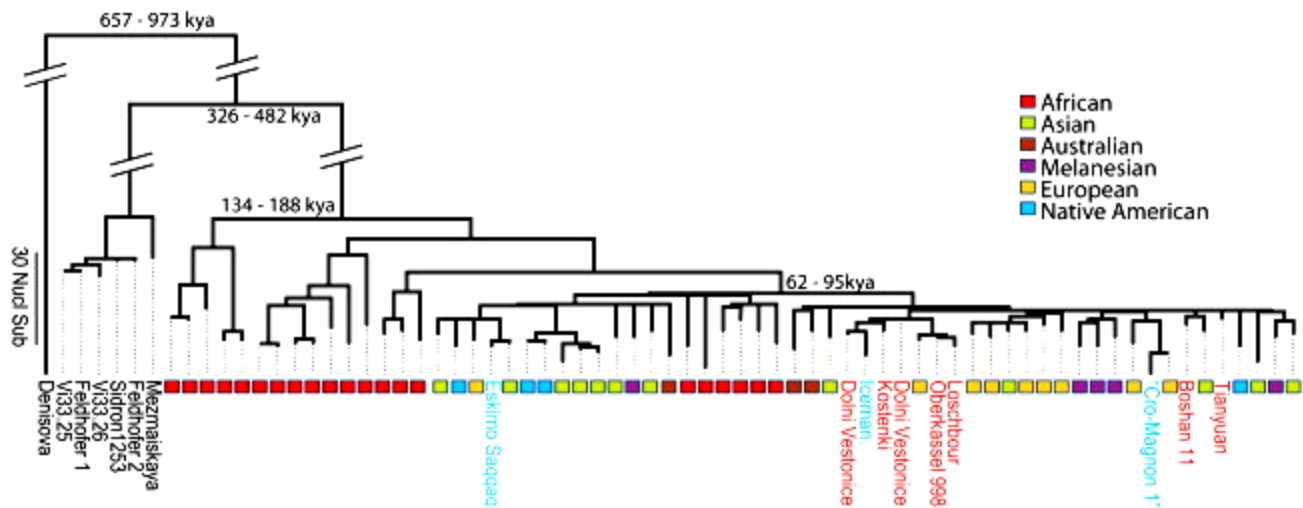

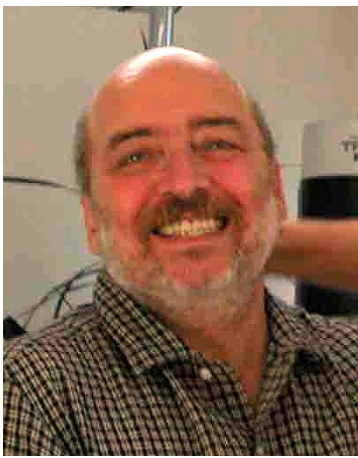
nejstarší linie mají
africký původ

„Mitochondriální Eva“:
~ 200 000 let

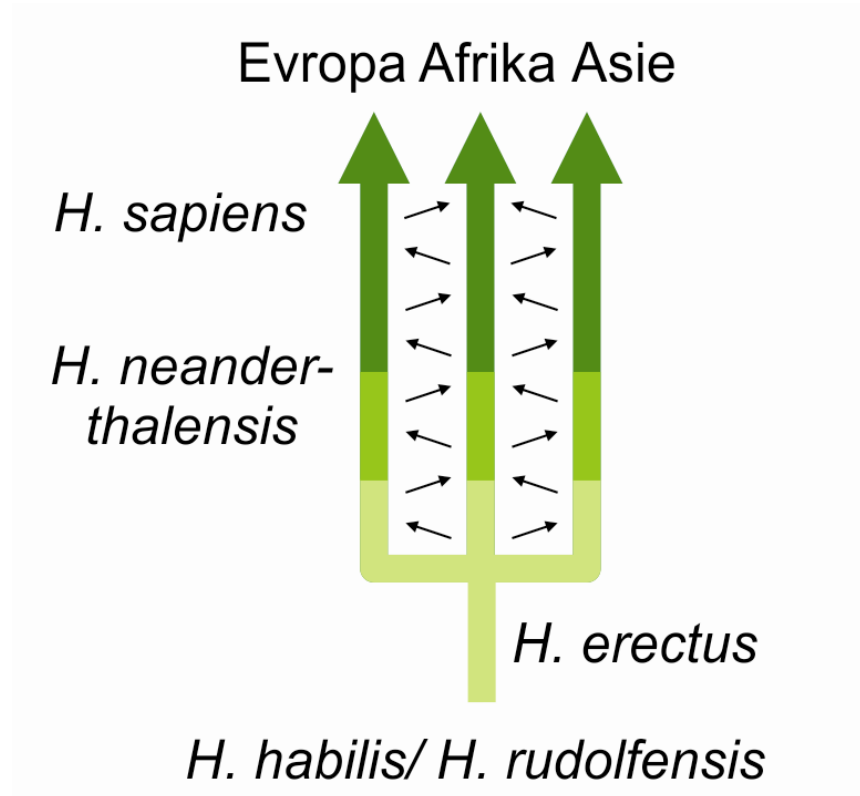

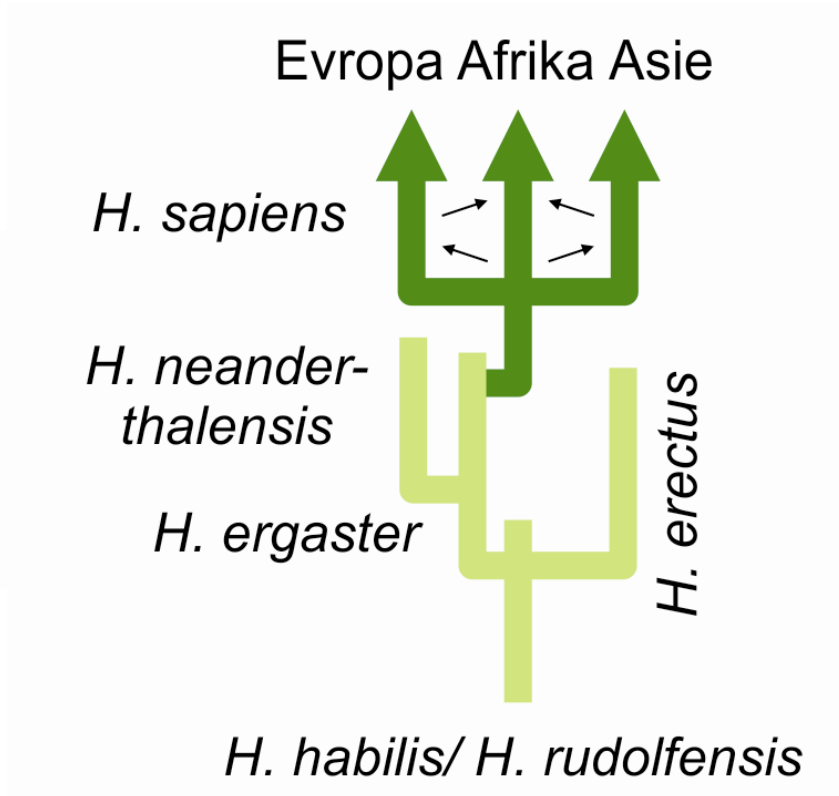
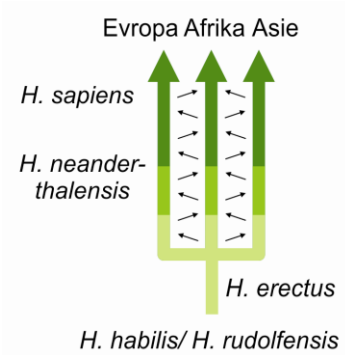

Milford H. Wolpoff

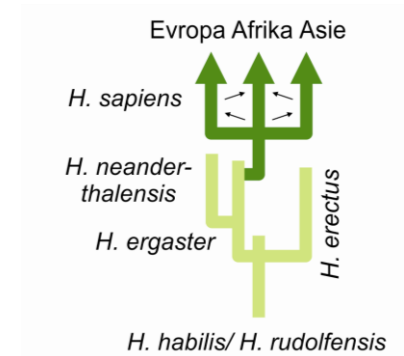
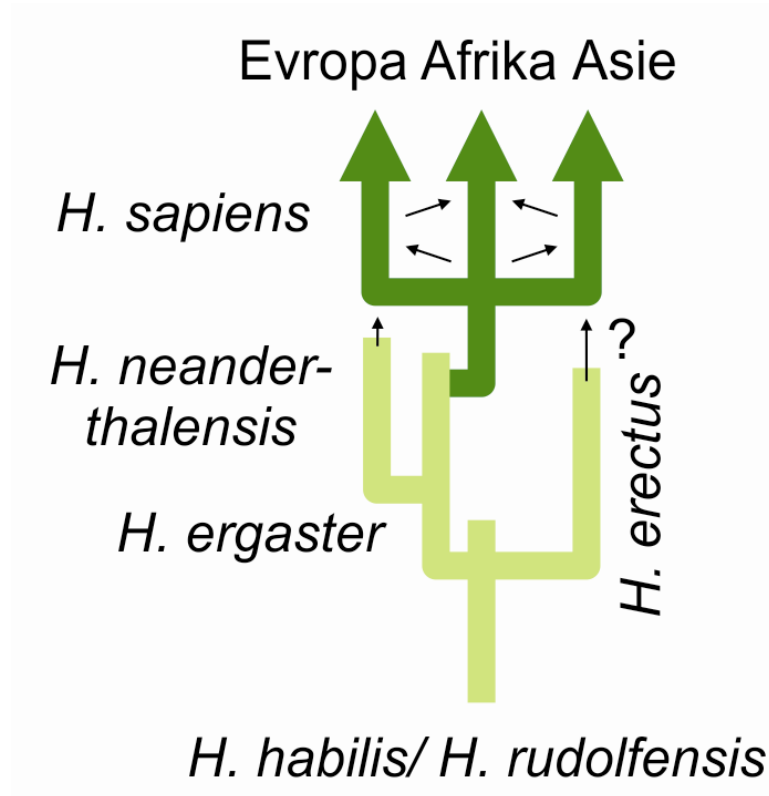
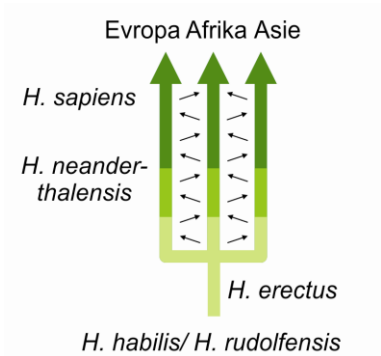
multiregionální model

„out-of-Africa“

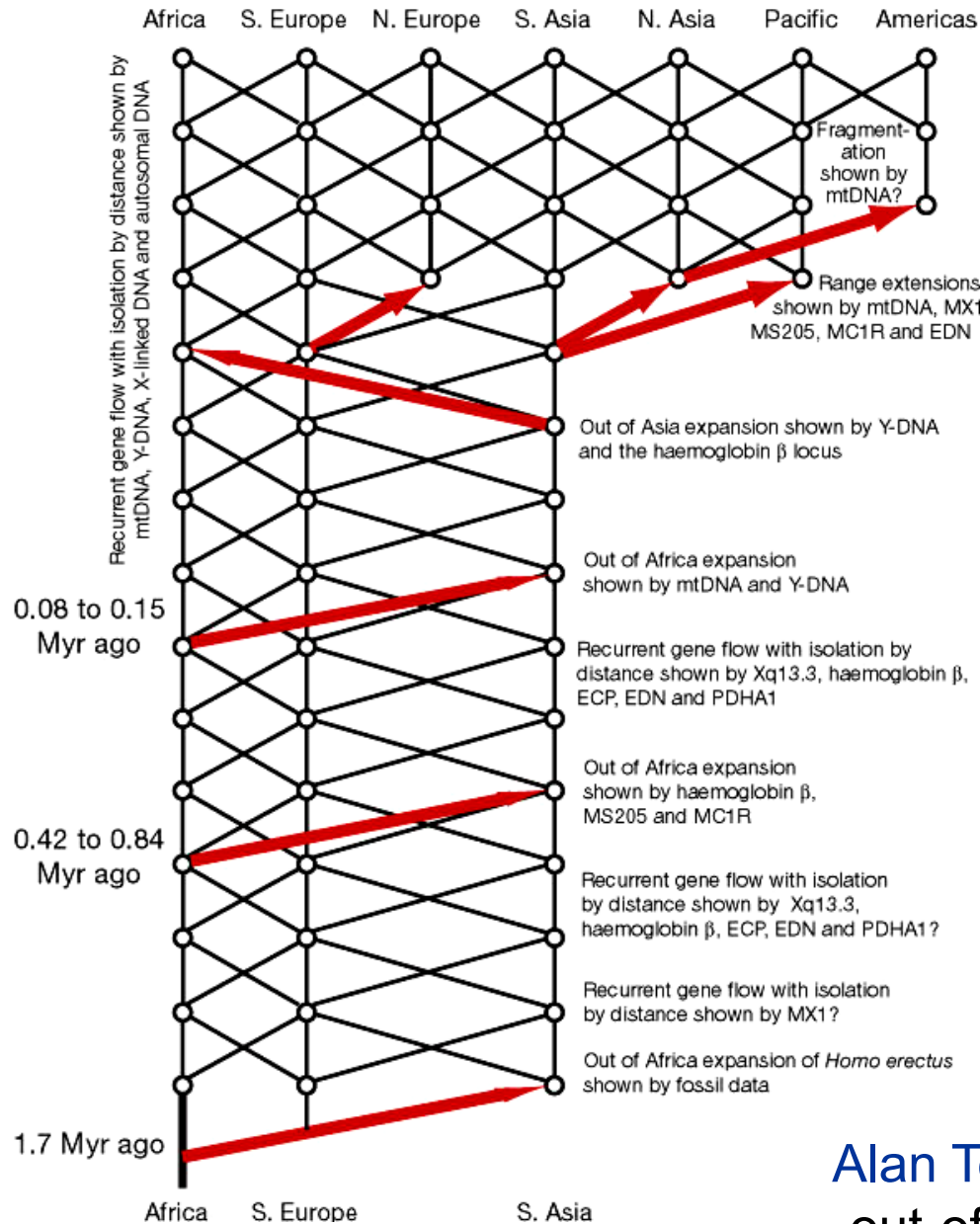

„out-of-Africa“ s křížením

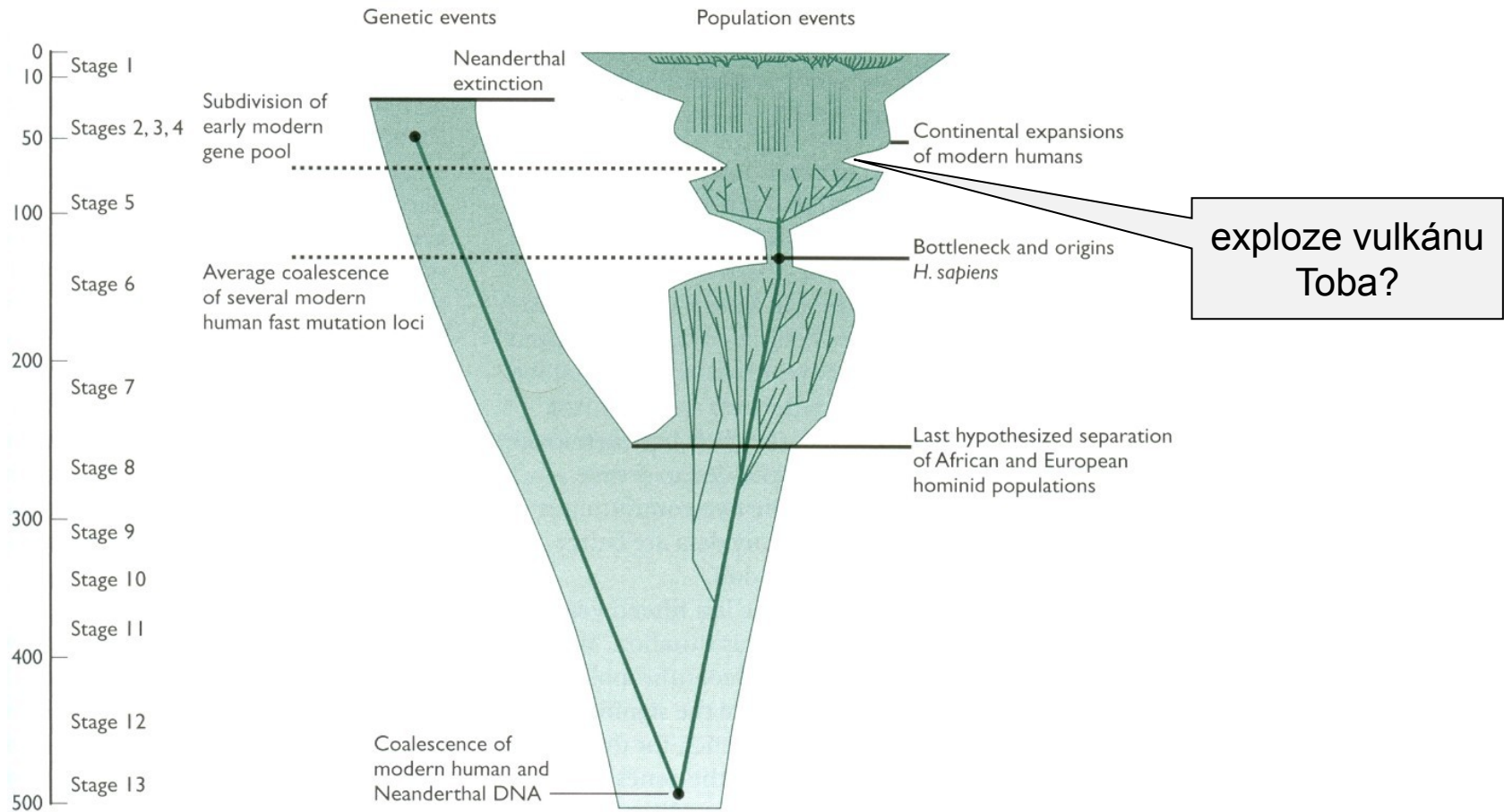
Problém: i multiregionální hyp. předpokládá africký původ

Alan Templeton (2002):
 „out-of-Africa again and again“

Expanze a bottlenecky:

**'JOURNEY OF MANKIND' INTERACTIVE TRAIL ADAPTED FROM 'OUT OF EDEN' / 'THE REAL EVE',
STEPHEN OPPENHEIMER © 2003**

135,000 - 115,000

A group travelled across a green Sahara 125,000 years ago, through the open northern gate, up the Nile to the Levant.

1st EXIT

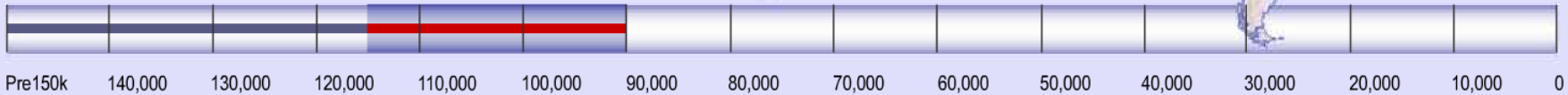
Journey of Mankind
iLecture Film
[Click Here To Watch](#)

Pre150k 140,000 130,000 120,000 110,000 100,000 90,000 80,000 70,000 60,000 50,000 40,000 30,000 20,000 10,000 0

Journey of Mankind presented by [Bradshaw Foundation](#) in collaboration with [Stephen Oppenheimer](#) ©
The Journey of Mankind genetic map may not be reproduced without the consent of Stephen Oppenheimer

**'JOURNEY OF MANKIND' INTERACTIVE TRAIL ADAPTED FROM 'OUT OF EDEN' / 'THE REAL EVE',
STEPHEN OPPENHEIMER © 2003**

Journey of Mankind presented by [Bradshaw Foundation](#) in collaboration with [Stephen Oppenheimer](#) ©
The Journey of Mankind genetic map may not be reproduced without the consent of Stephen Oppenheimer

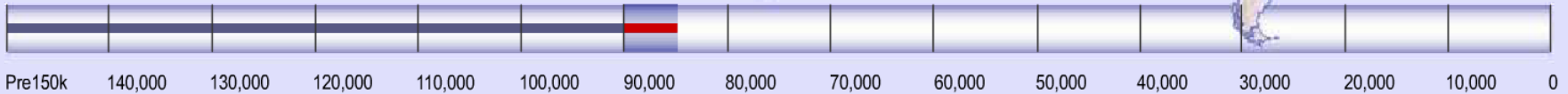
**'JOURNEY OF MANKIND' INTERACTIVE TRAIL ADAPTED FROM 'OUT OF EDEN' / 'THE REAL EVE',
STEPHEN OPPENHEIMER © 2003**

90,000 - 85,000

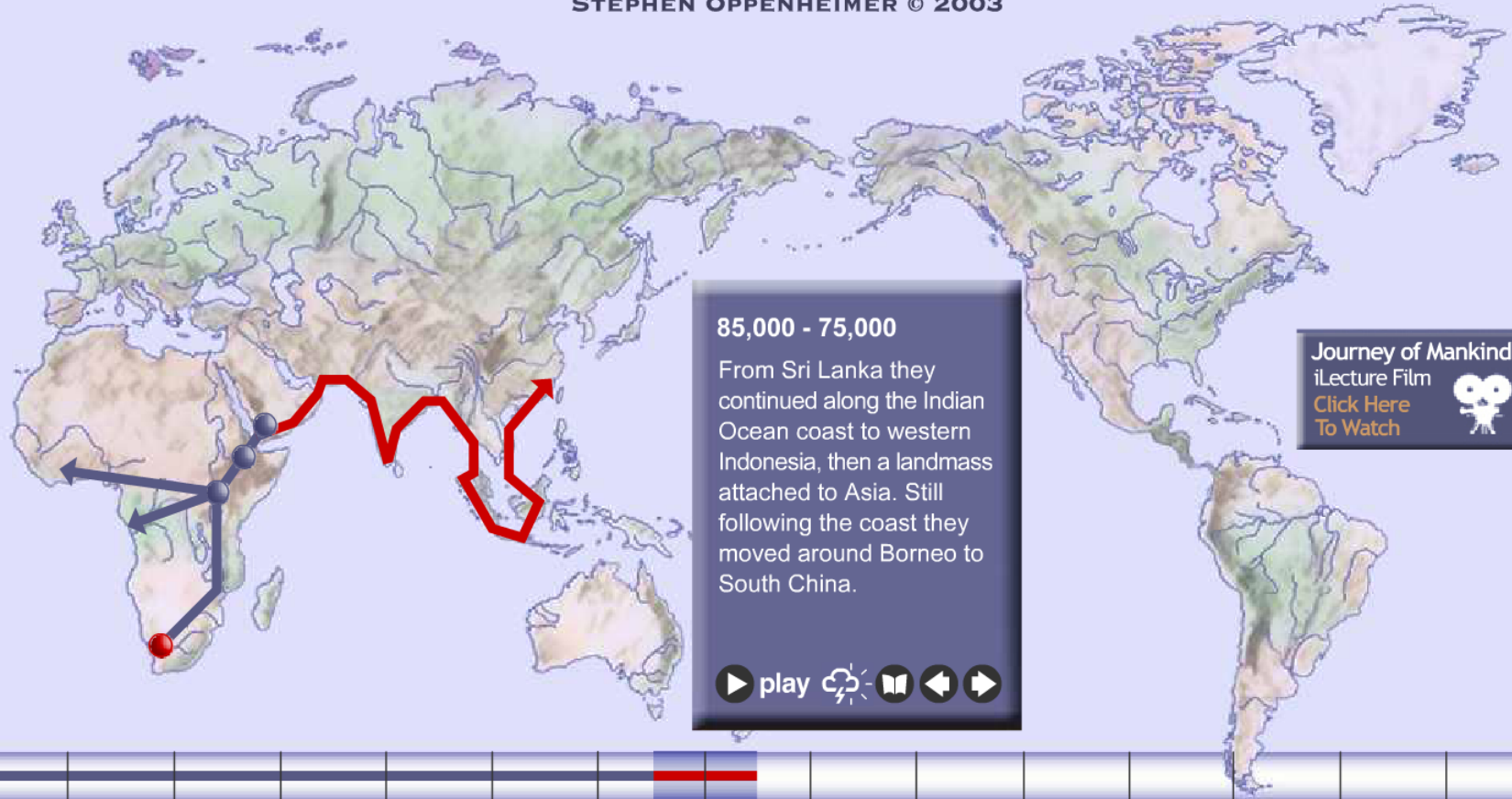
85,000 years ago a group crossed the mouth of the Red Sea - the Gates of Grief - prior to travelling as beach-combers along the southern coast of the Arabian Peninsula toward India. All non-African people are descended from this group.

Journey of Mankind
iLecture Film
[Click Here To Watch](#)

Journey of Mankind presented by [Bradshaw Foundation](#) in collaboration with [Stephen Oppenheimer](#) ©
The Journey of Mankind genetic map may not be reproduced without the consent of Stephen Oppenheimer

**'JOURNEY OF MANKIND' INTERACTIVE TRAIL ADAPTED FROM 'OUT OF EDEN' / 'THE REAL EVE',
STEPHEN OPPENHEIMER © 2003**

85,000 - 75,000

From Sri Lanka they continued along the Indian Ocean coast to western Indonesia, then a landmass attached to Asia. Still following the coast they moved around Borneo to South China.

Journey of Mankind
iLecture Film
[Click Here To Watch](#)

Pre150k 140,000 130,000 120,000 110,000 100,000 90,000 80,000 70,000 60,000 50,000 40,000 30,000 20,000 10,000 0

Journey of Mankind presented by [Bradshaw Foundation](#) in collaboration with [Stephen Oppenheimer](#) ©
The Journey of Mankind genetic map may not be reproduced without the consent of Stephen Oppenheimer

'JOURNEY OF MANKIND' INTERACTIVE TRAIL ADAPTED FROM 'OUT OF EDEN' / 'THE REAL EVE',
STEPHEN OPPENHEIMER © 2003

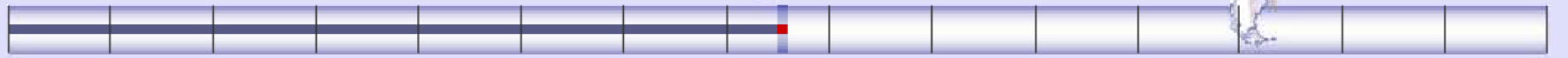

74,000 Mt Toba

Super-eruption of Mt. Toba, Sumatra, causing a 6 year nuclear winter and instant 1000 year ice-age with a dramatic population crash, to less than **10,000 adults**. Volcanic ash from the eruption up to 5m deep covered India & Pakistan.

Journey of Mankind
iLecture Film
[Click Here To Watch](#)

Pre150k 140,000 130,000 120,000 110,000 100,000 90,000 80,000 70,000 60,000 50,000 40,000 30,000 20,000 10,000 0

Journey of Mankind presented by [Bradshaw Foundation](#) in collaboration with [Stephen Oppenheimer](#) ©
The Journey of Mankind genetic map may not be reproduced without the consent of Stephen Oppenheimer

Expanze a bottlenecky:

Toba:

sever Sumatry

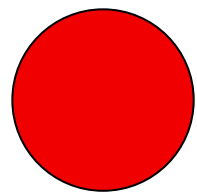
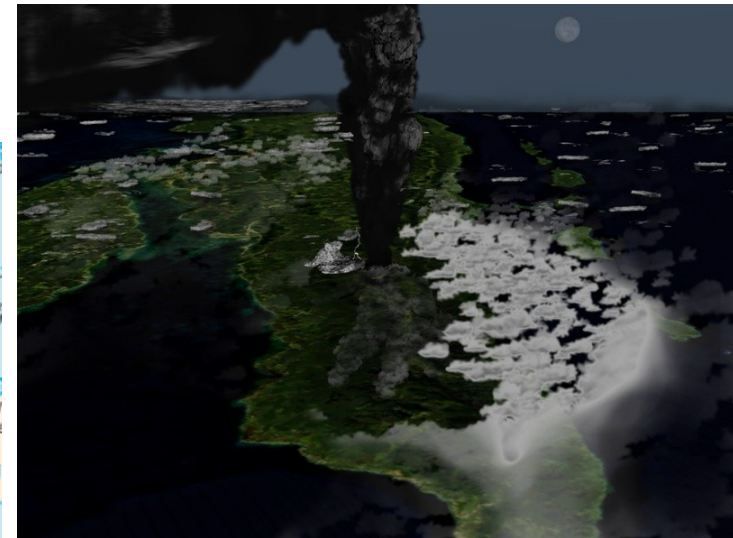
73 000 let

75% živých jedinců

2800 km³ horniny

pokles teploty o 16°C

ztráta variability

Toba

Tambora

Thera

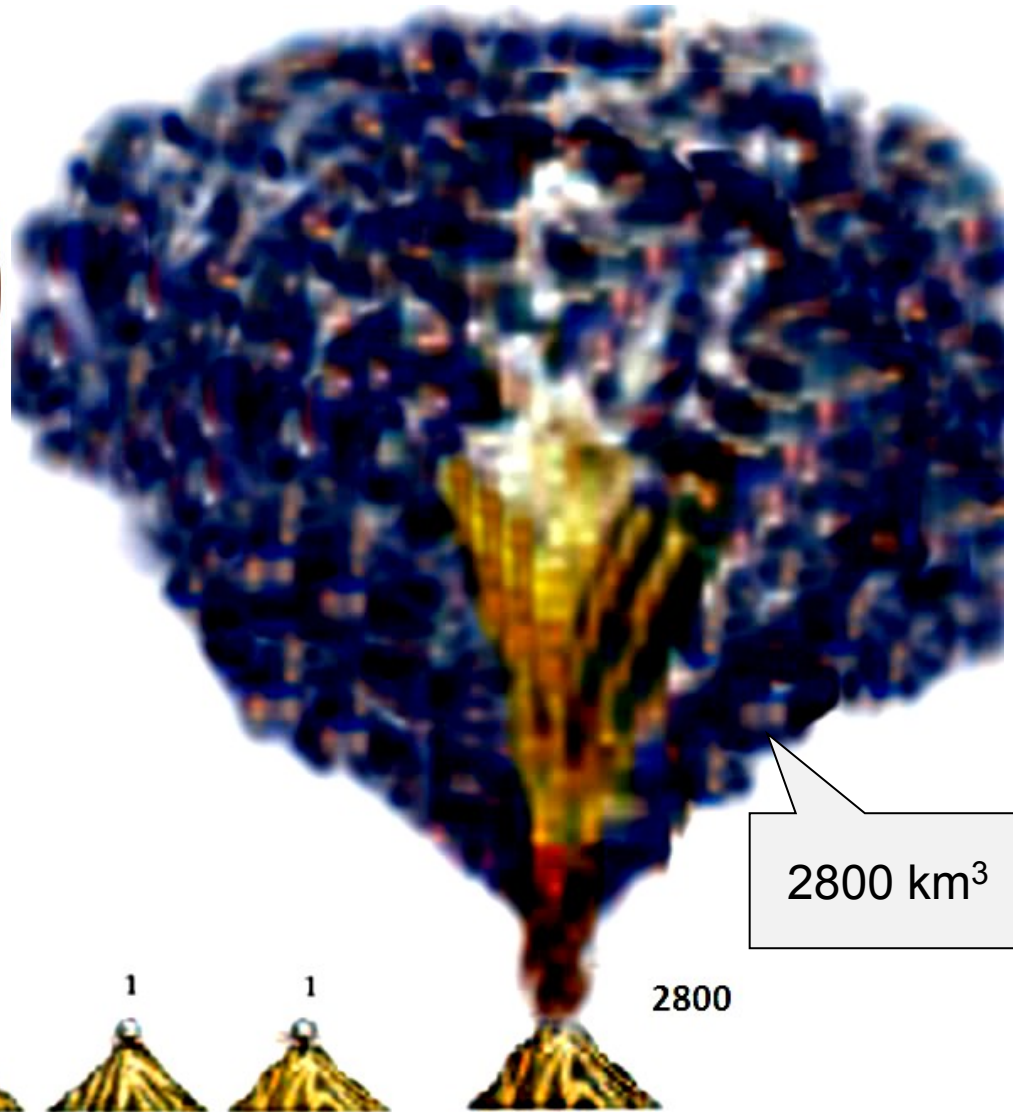
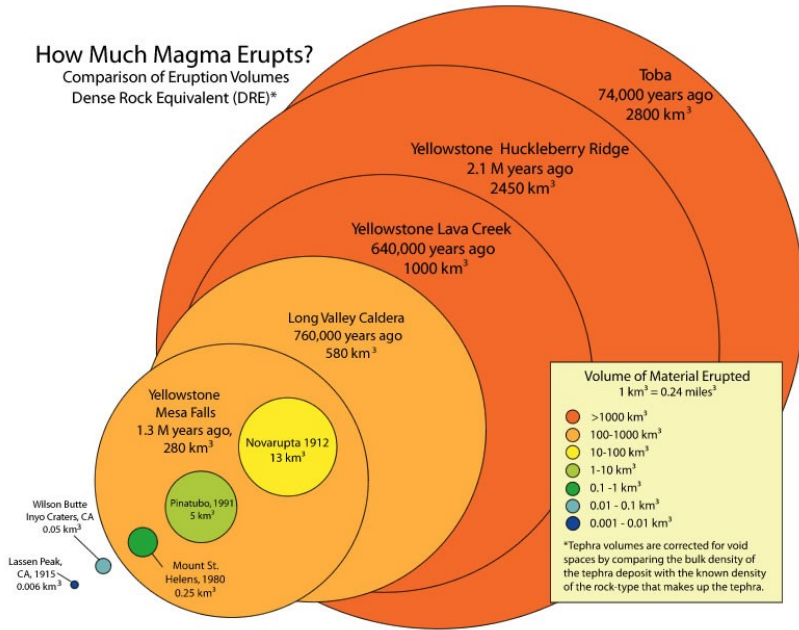
Krakatoa

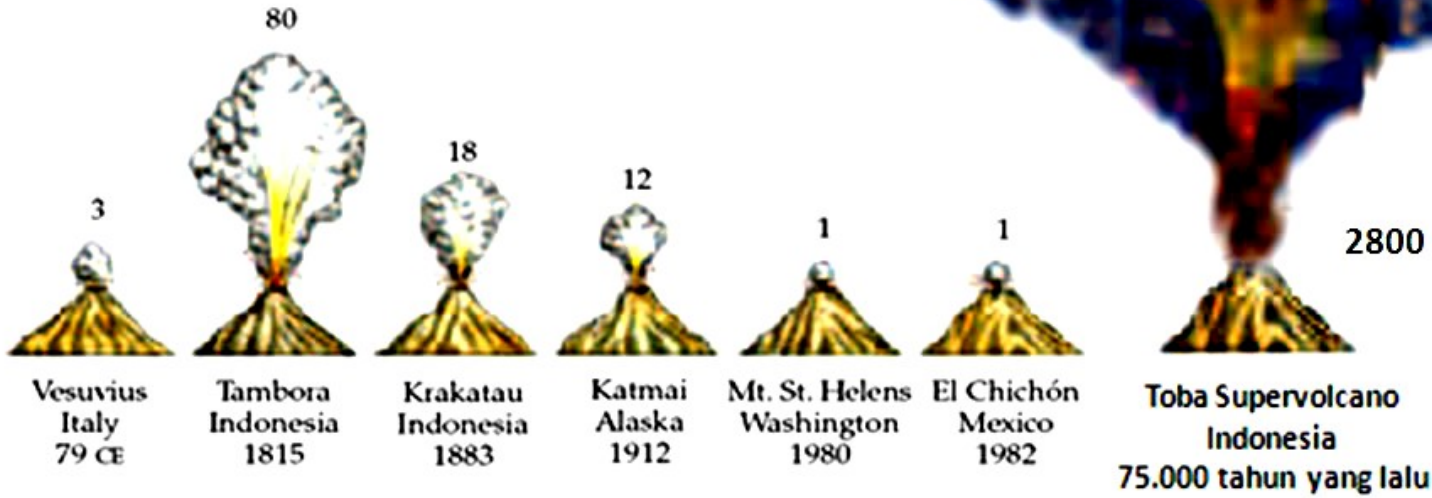

How Much Magma Erupts?

Comparison of Eruption Volumes
Dense Rock Equivalent (DRE)*

2800 km³

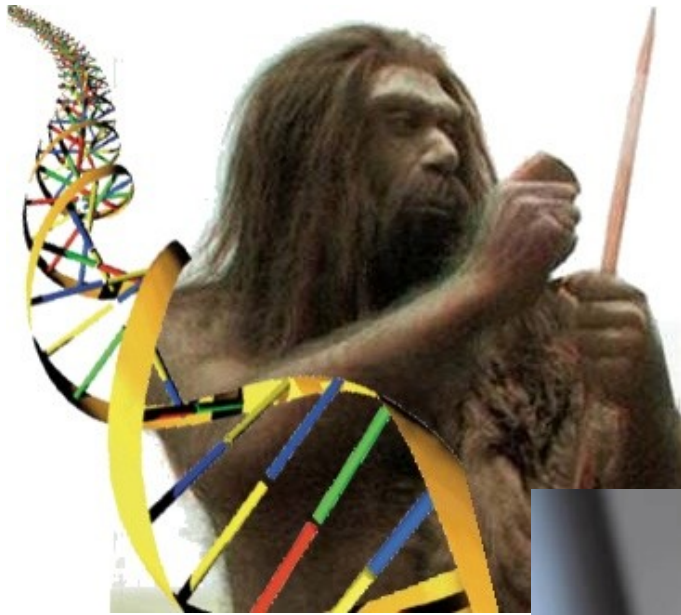
D-094

Toba Supervolcano
Indonesia
75.000 tahun yang lalu

sekvence neandertálské mtDNA:
mimo variabilitu současných lidí
není bližší současným než archaickým
lidem

Svante Pääbo

~1-4 % neandertálských sekvencí v genomu člověka

Evropa, Asie (asi o 20 % víc)

ne subsaharská Afrika

neandertálský keratin (adaptace na chladné podnebí?)

interleukin 18 (cytokiny)

gen *MC1R*: El Sidrón, Španělsko (43 tis.), Monti Lessini, Itálie (50 tis.)

→ „keltský typ“ min. u 1 % (u člověka 1-2 %)

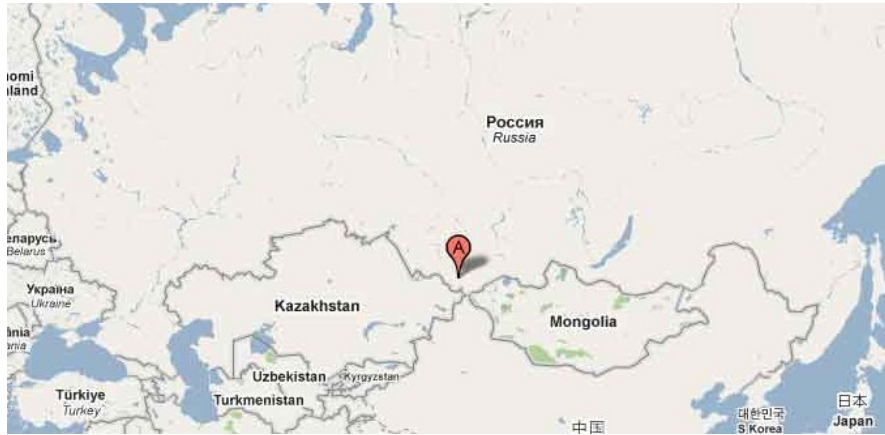
systémový lupus erythematoses, primární biliární cirhóza,
Crohnova nemoc, cukrovka II. typu

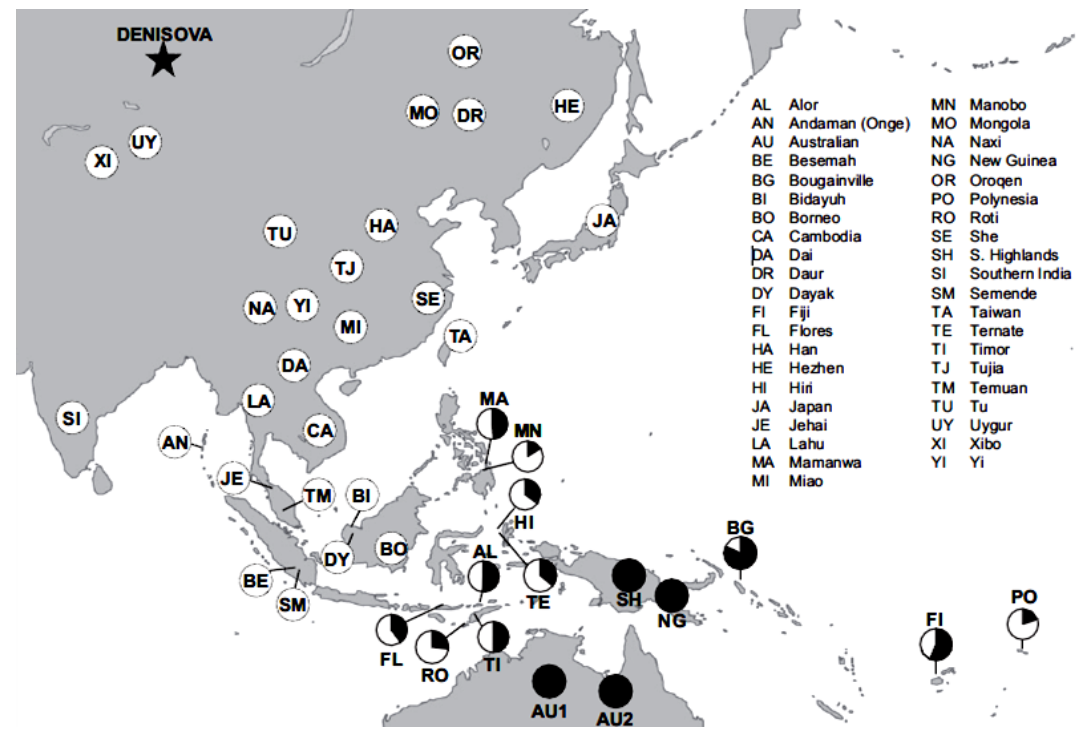
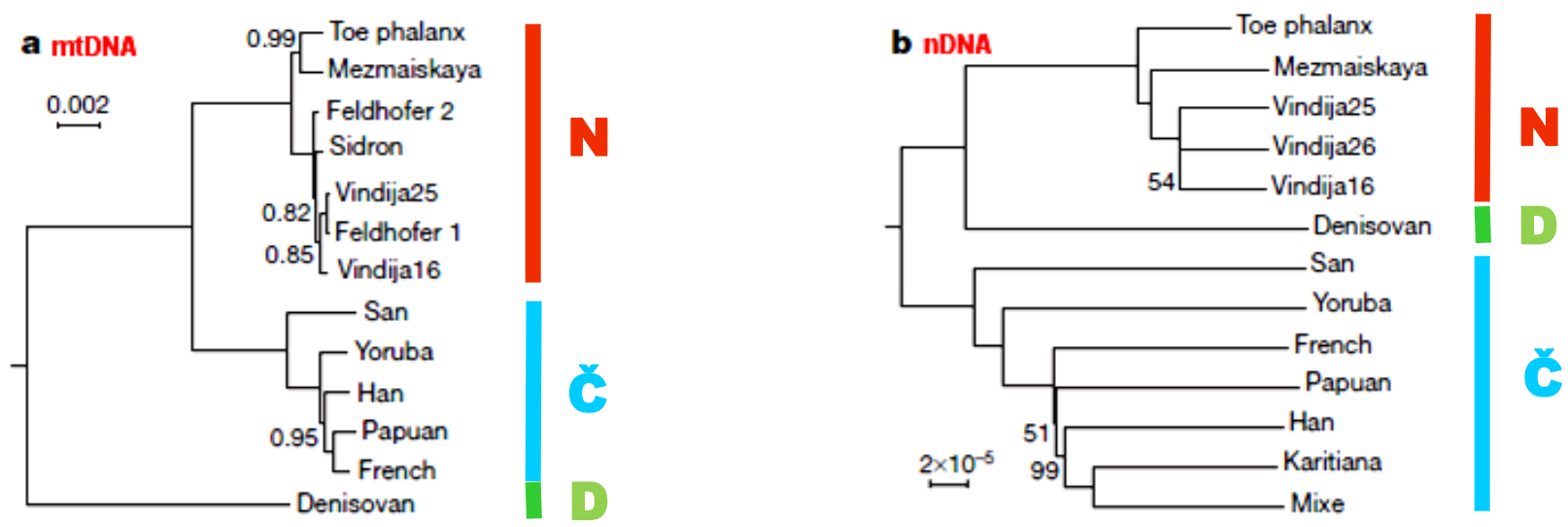
závislost na nikotinu

absence genů na chromozomu X → Haldaneovo pravidlo

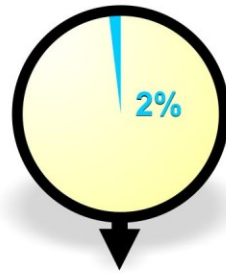

Denisova jeskyně

- Afrika
- neznámý archaický africký zdroj
- neandertálci
- děnisovci

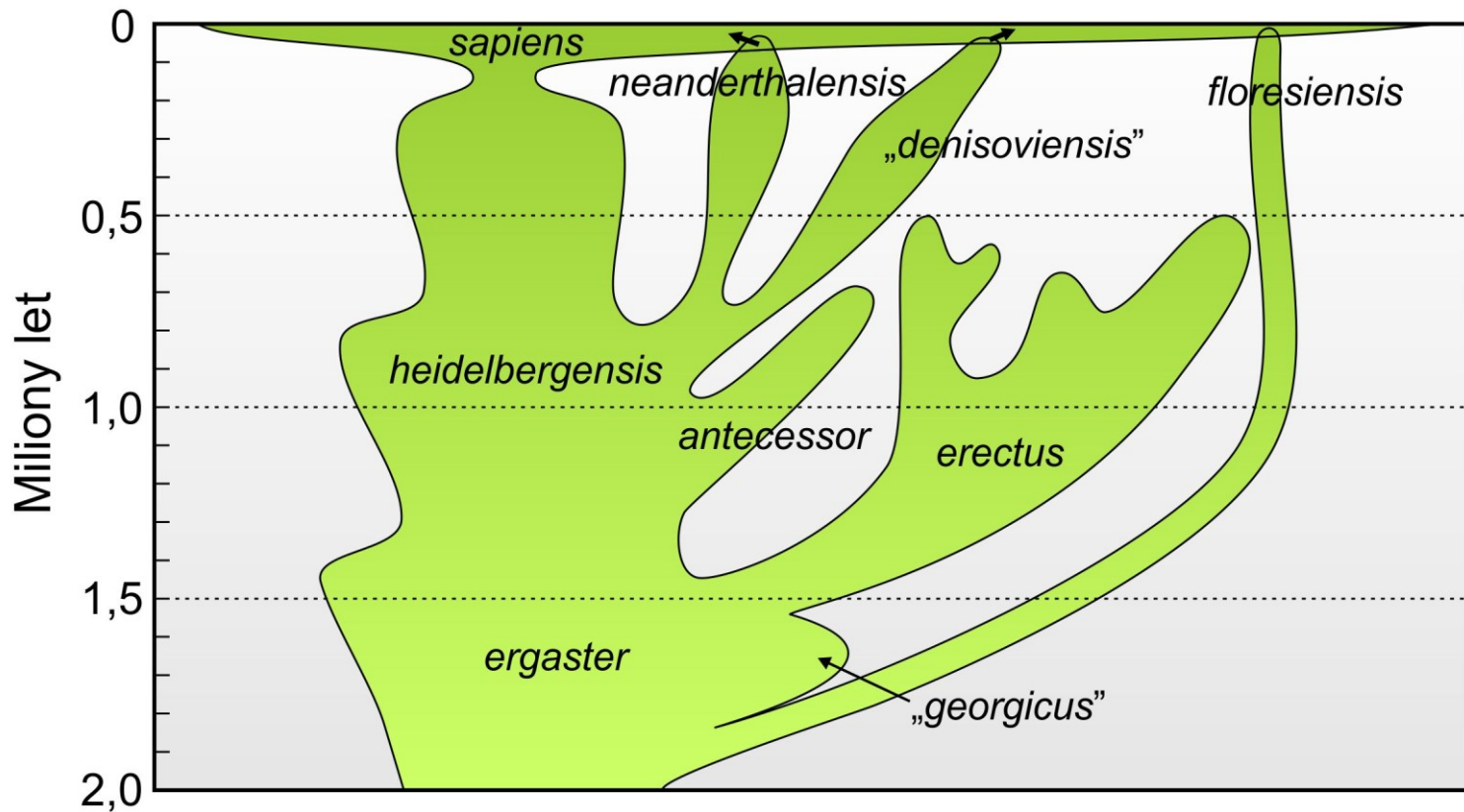
Afrika

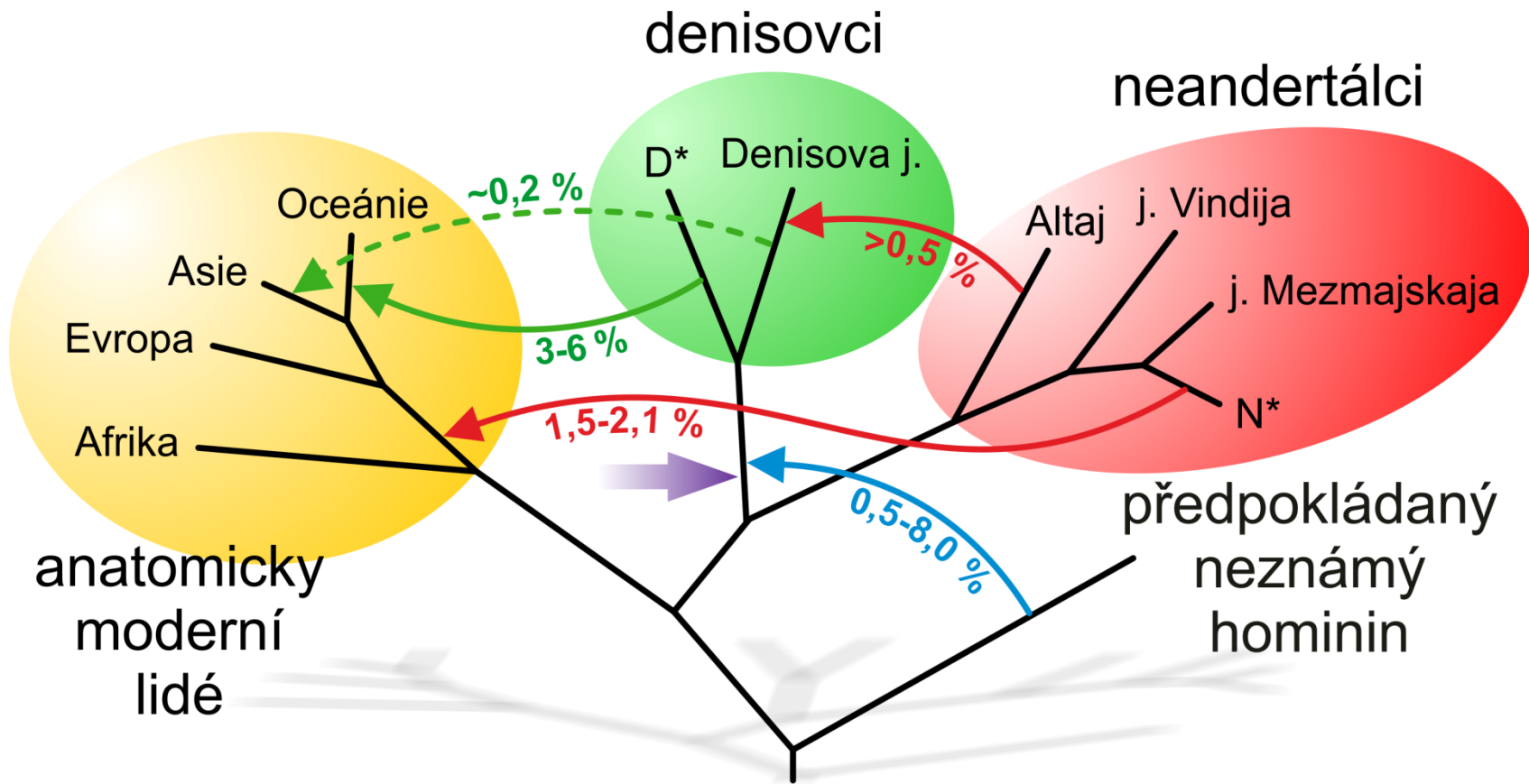

Eurasie

Austrálie
Oceánie

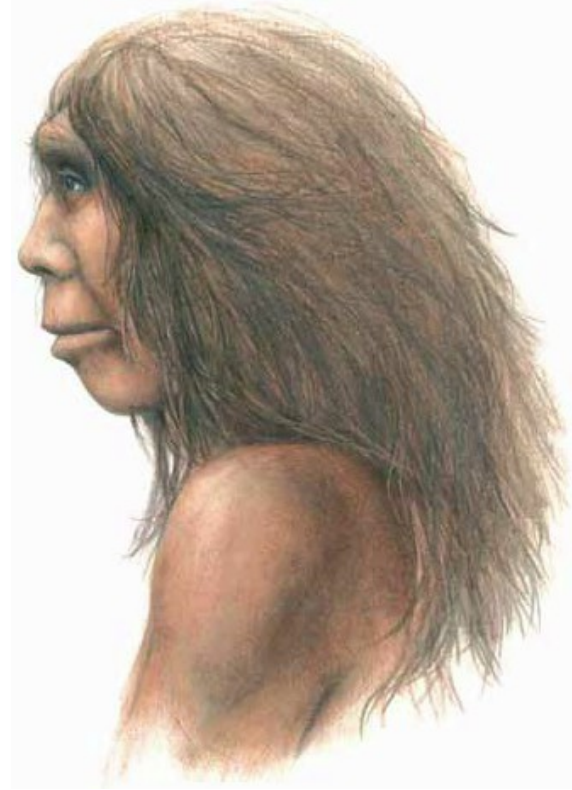

Sima de los Huesos, Cueva Mayor (Atapuerca, S Španělsko)

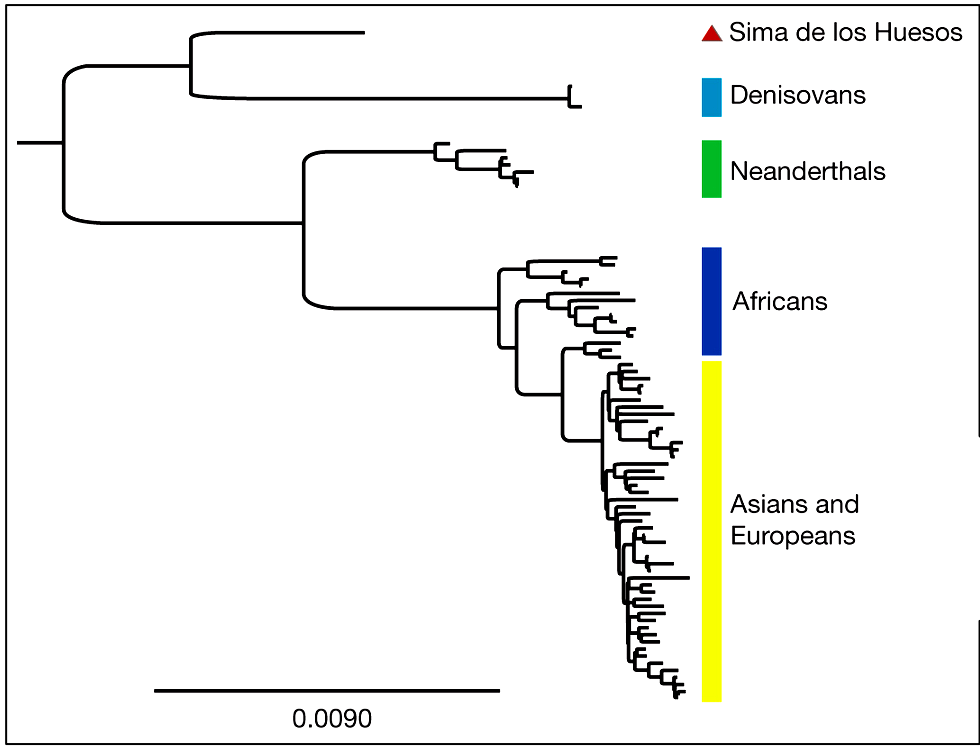
„Miguelón“

Homo heidelbergensis

300 – 530 tis.

~ 400 000 let

oddělení cca. 800 tis.

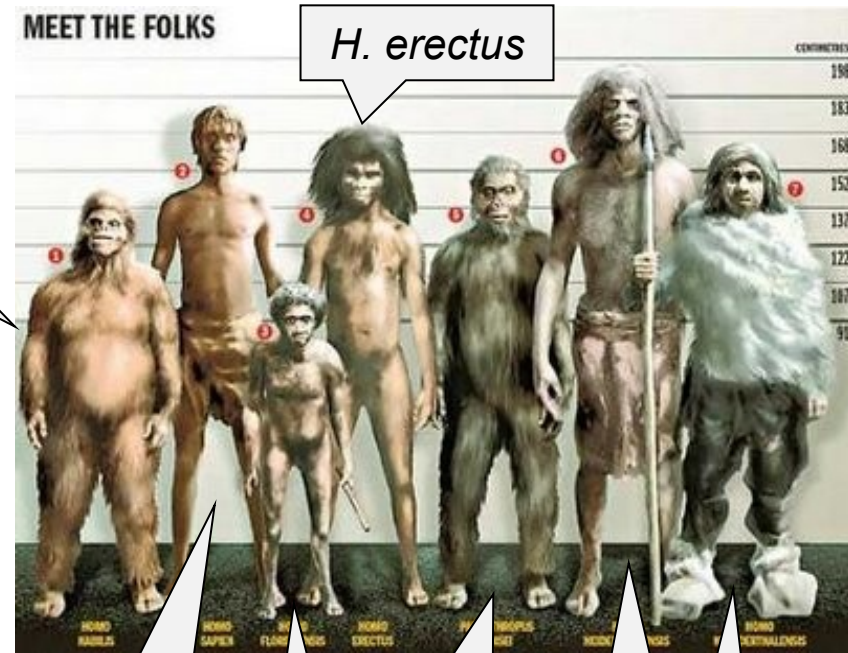
„Hobit“ z ostrova Flores

H. habilis

= Ebu Gogo („pramáti, která všechno sní“)?

Sumatra: Orang Pendek („malý člověk“)

H. sapiens

P. boisei

H. floresiensis

H. heidelbergensis

H. neanderthalensis

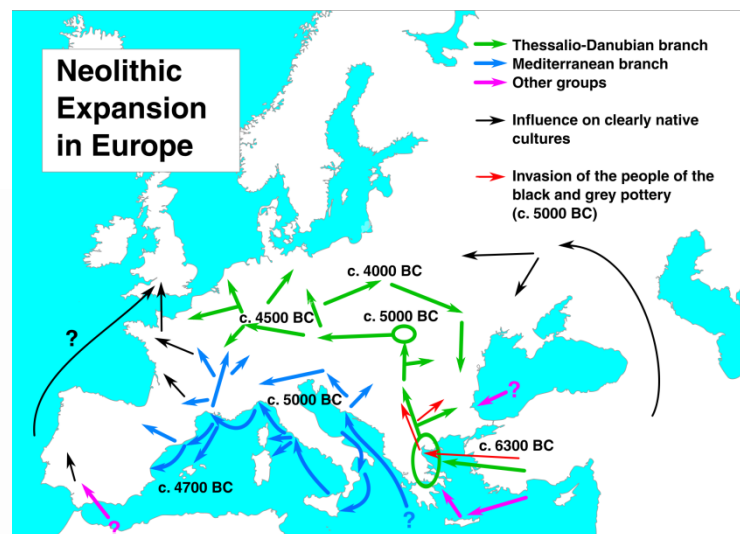
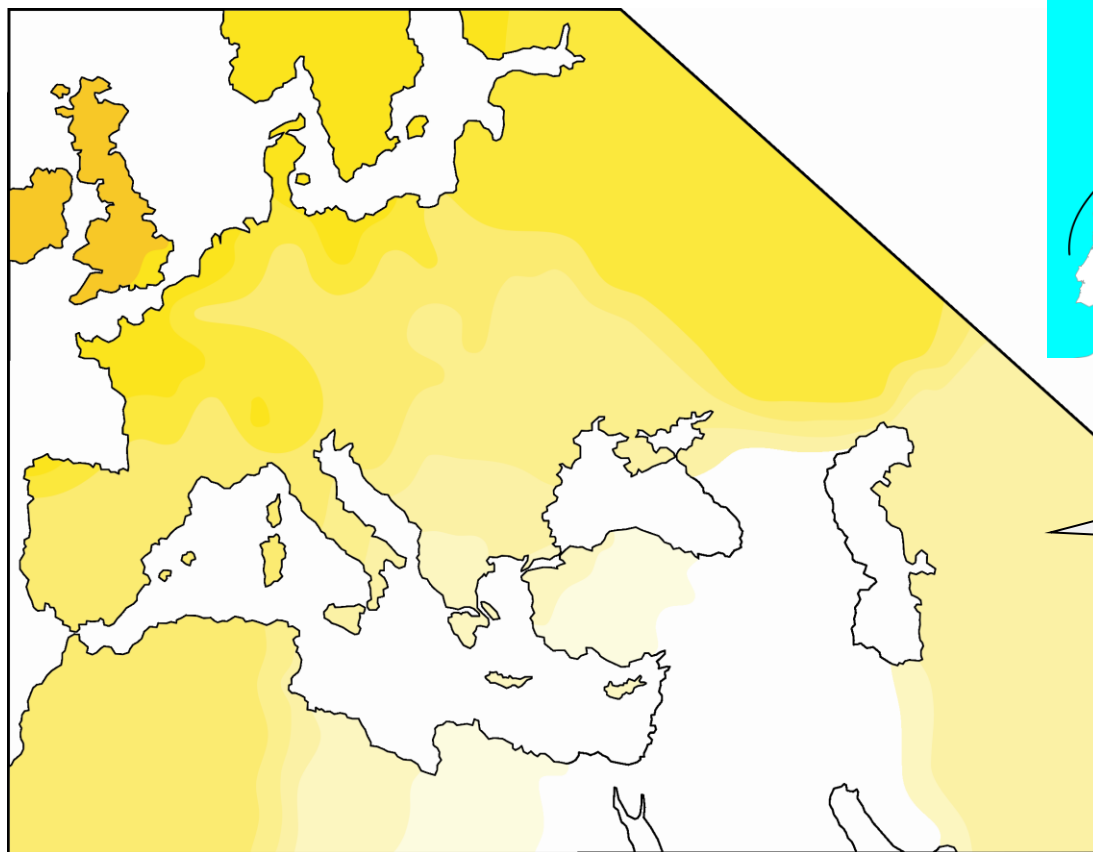

Příchod neolitiků do Evropy – akulturace vs. démická difuze

Minimálně 8 center:

Úrodný půlměsíc, S a J Čína, Sahel, Papua-Nová Guinea, střední Mexiko, peruánské Andy a V Severní Ameriky

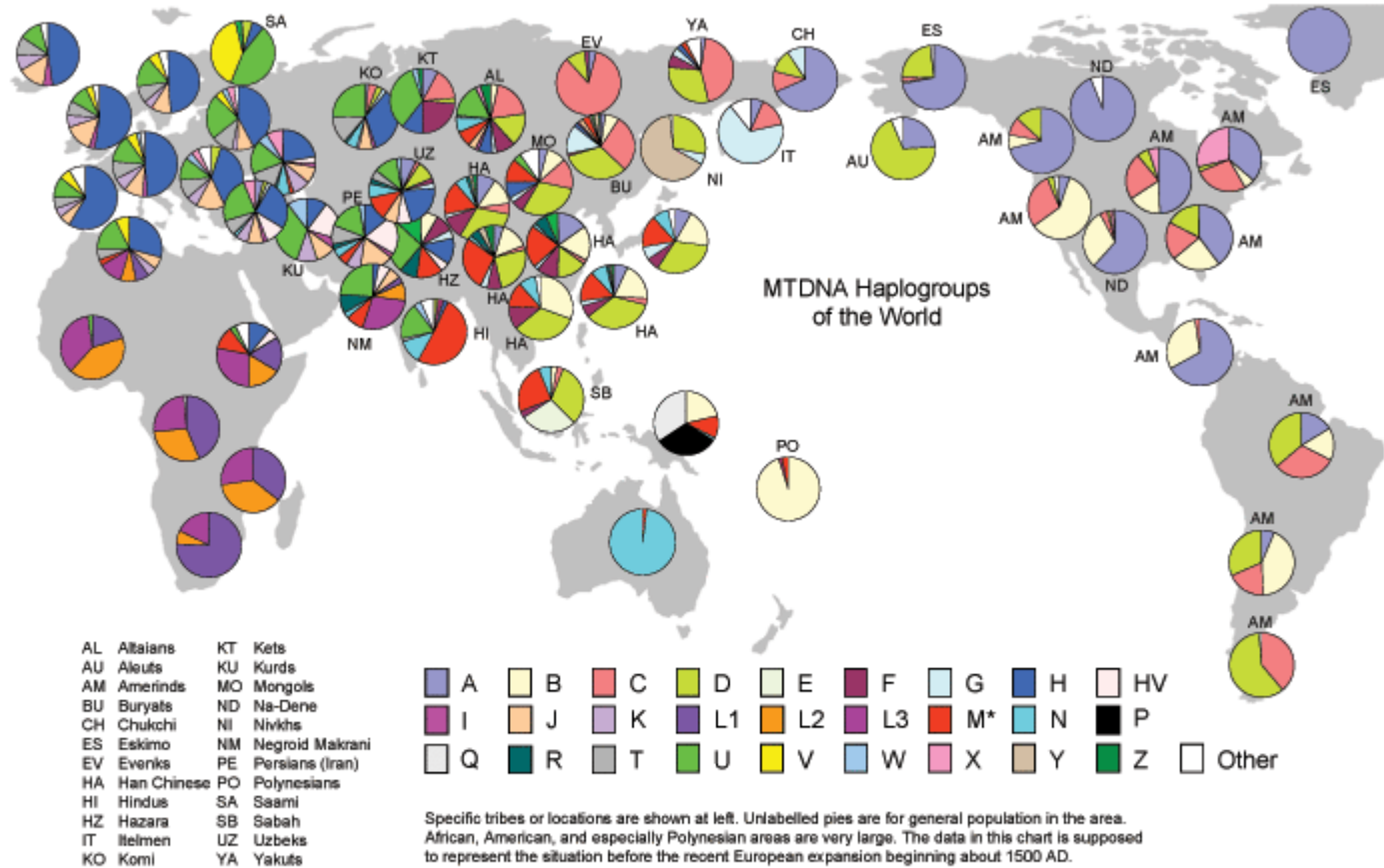
L.-L. Cavalli-Sforza:
démická difuze

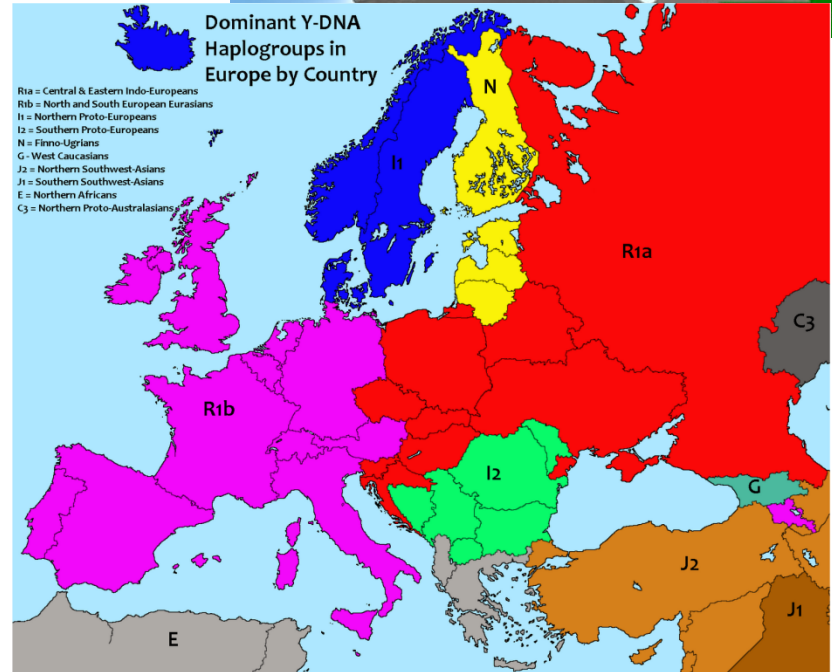
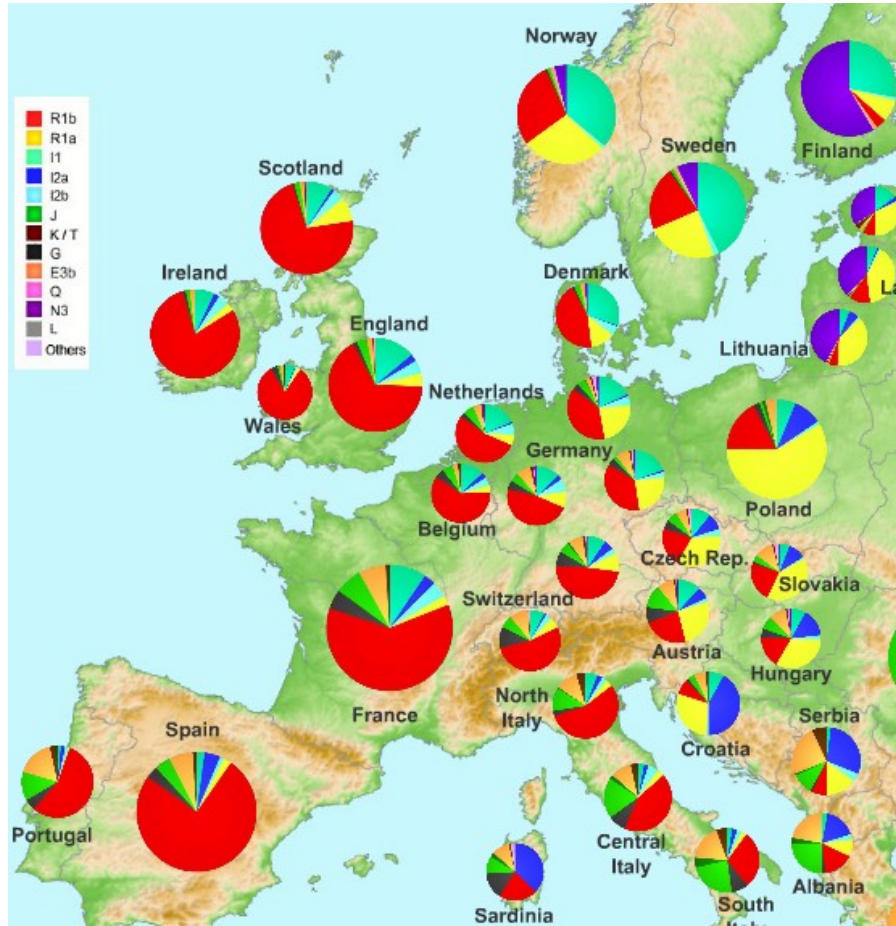
mtDNA

Haplogroup	Possible time of origin	Possible place of origin
N	75,000 ago	India or South Asia
R	70,000 ago	India or South Asia
U	60,000 ago	North-East Africa or South-West Asia
pre-JT	55,000 ago	Middle East
JT	50,000 ago	Middle East
U5	50,000 ago	Western Asia
U6	50,000 ago	North Africa
U8	50,000 ago	Western Asia
pre-HV	50,000 ago	Near East
J	45,000 ago	Near East or Caucasus
HV	40,000 ago	Near East
H	> 35,000 ago	Western Asia
X	> 30,000 ago	north-east Europe
U5a1	30,000 ago	Europe
I	30,000 ago	Caucasus or north-east Europe
J1a	27,000 ago	Near East
W	25,000 ago	north-east Europe or north-west Asia
U4	25,000 ago	Central Asia
J1b	23,000 ago	Near East
T	17,000 ago	Mesopotamia
K	16,000 ago	Near East
V	15,000 ago	Iberia and moved to Scandinavia
H1b	13,000 ago	Europe
K1	12,000 ago	Near East
H3	10,000 ago	Western Europe (Spain)

mtDNA

chr. Y

mtDNA: ~ 20 % paleolitického původu → spíše akulturace?

kraniometrie, jaderné geny (*NR4*): démická difuze

→ odpovídá modelu samčí migrace

Problém: odhady minulých dějů mohou být velmi variabilní – pouze jediná realizace evolučního procesu

Co definuje člověka?

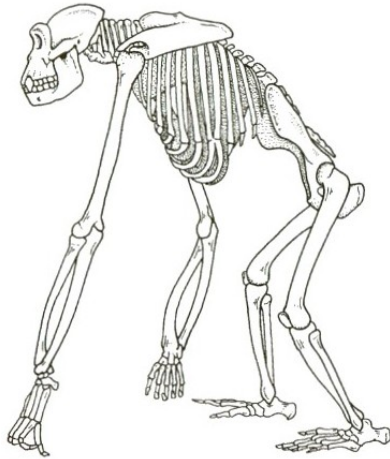
vzpřímená chůze?

nástroje?

mozek?

řeč?

Typické znaky na kostře:

foramen occipitale major

redukce obličeje a zubů

zakřivení páteře

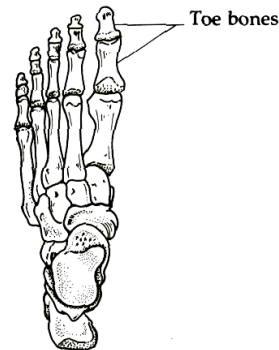
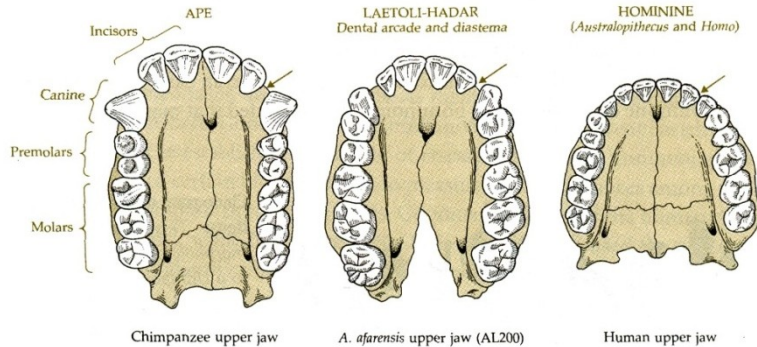
velká hlavice femuru

krátká a široká pánev

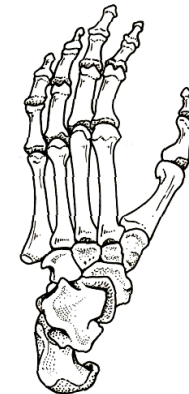
tvar kolen

krátké prsty, zakřivení chodidla

Human

Gorilla

Nevýhody vzpřímené postavy:

zuby moudrosti

bolestivý porod

bolesti páteře

kýla

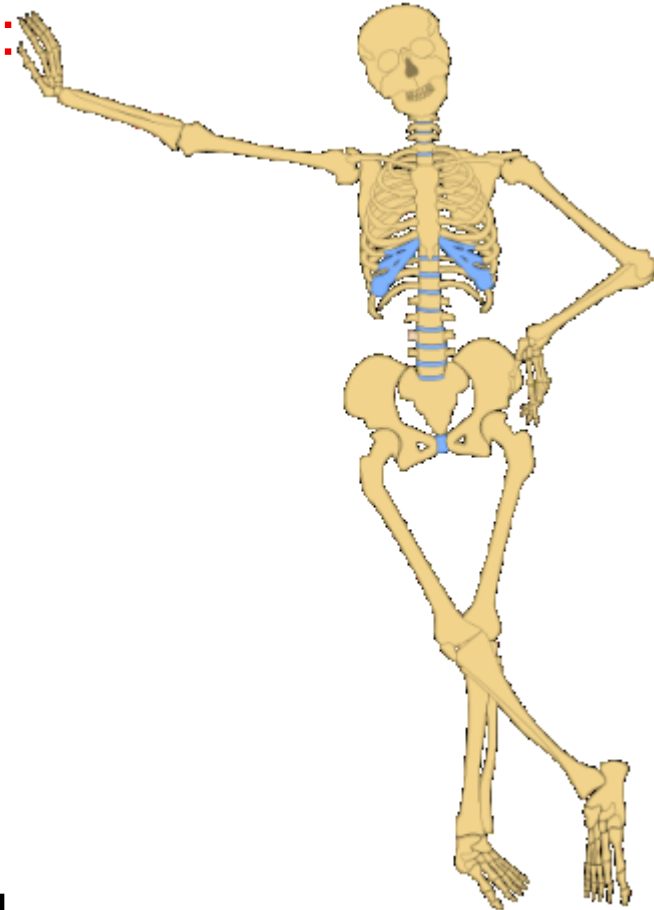
křečové žíly, oběhové problémy

hemoroidy

nadýmání během těhotenství

ploché nohy, kuří oka, bolesti nohou

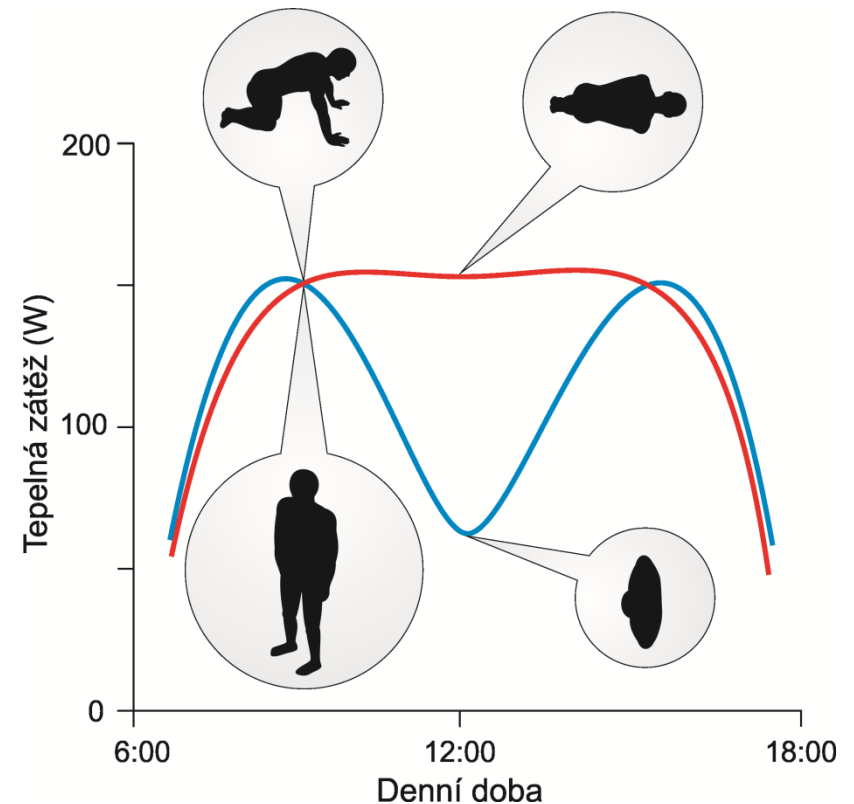
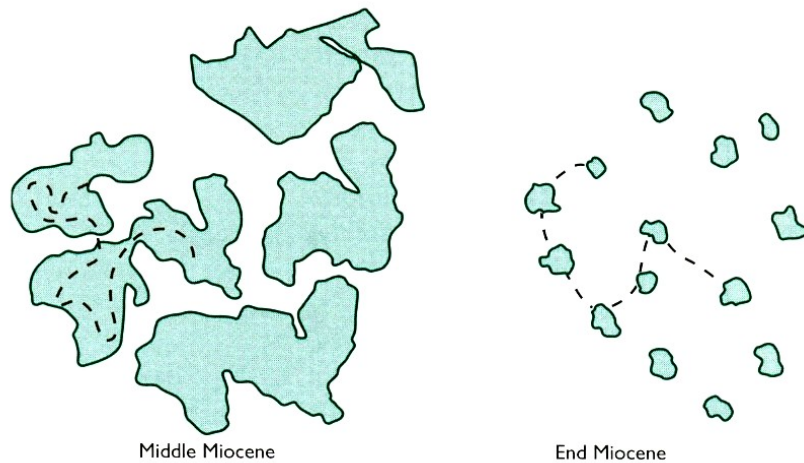
nutnost učit se chodit

konec miocénu: klimatické změny les → savana

vzpřímení:

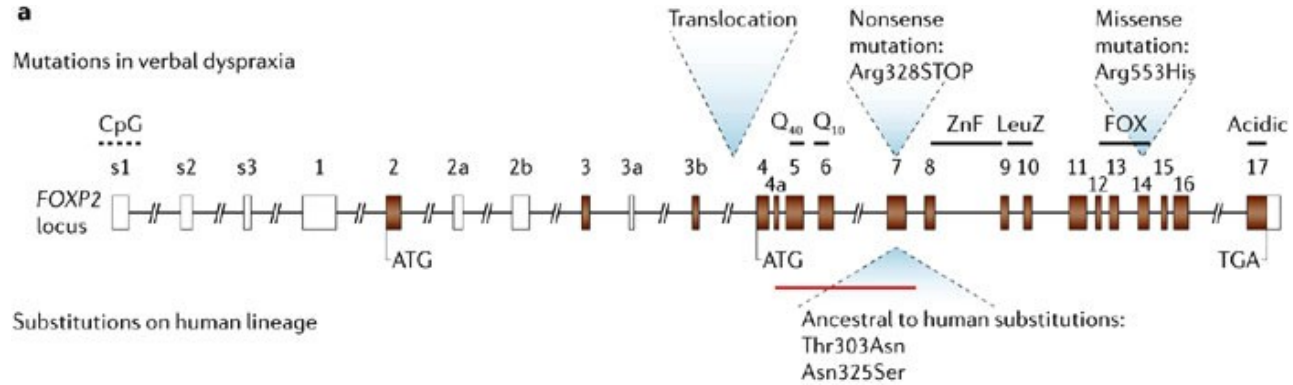
rozhled?, sběr potravy?, nástroje?, přehled o kořisti a predátorech?,
termoregulace?, migrace za potravou?

Co definuje člověka?

vzpřímená chůze?
nástroje?
mozek?
řeč?

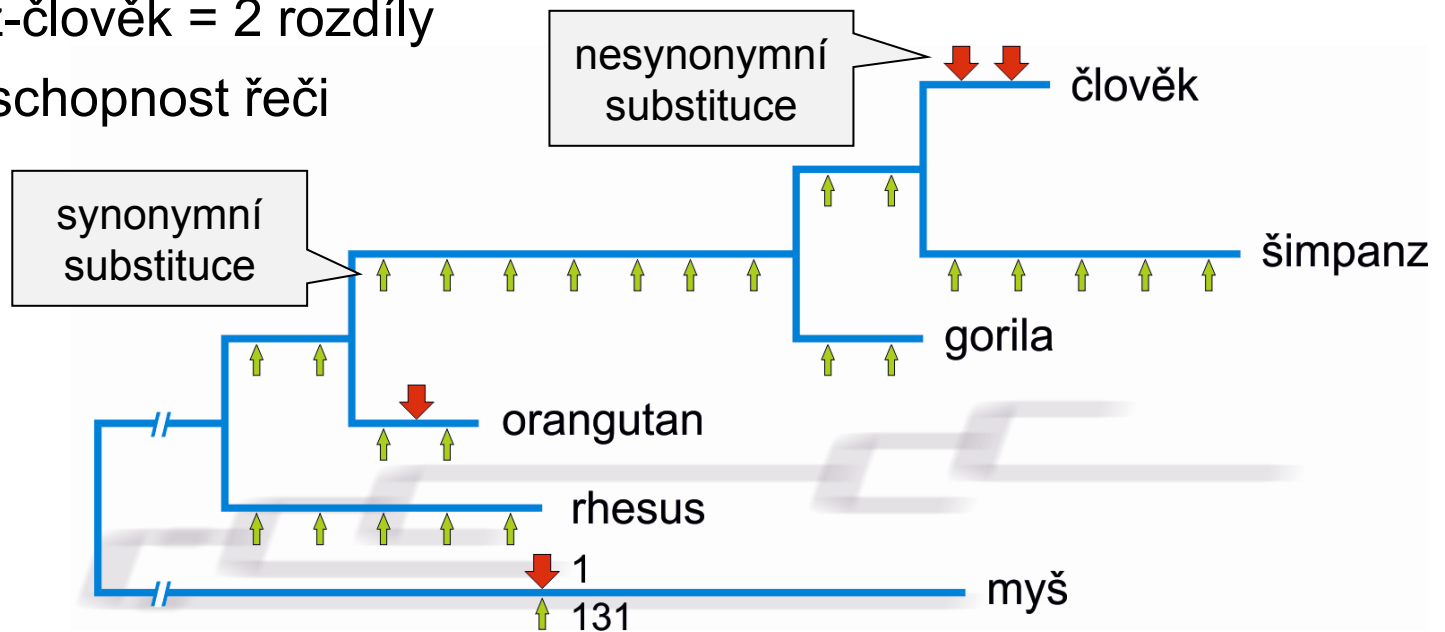
gen *FOXP2* (Forkhead box 2):

velmi konzervativní

člověk-myš = 3 AA rozdíly; orangutan-myš = 2; orangutan-člověk = 3;

šimpanz-člověk = 2 rozdíly

u člověka schopnost řeči

Unikátnost evoluce člověka

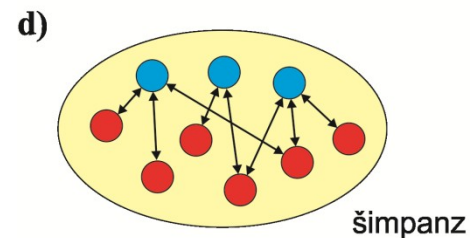
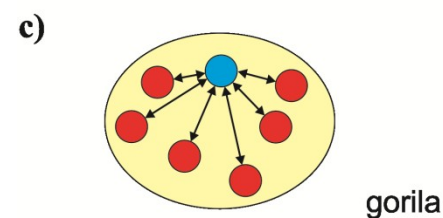
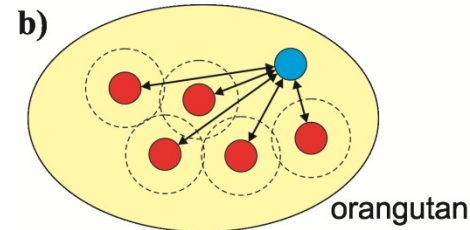
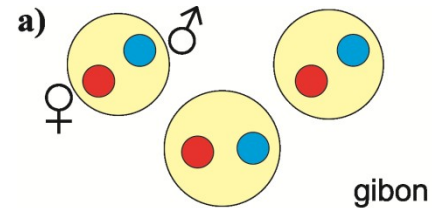
sociální systém: život ve skupině,
monogamie se sklonem k polygamii

paradox: rychlá evoluce, ale pouze
jeden druh

typické 2 procesy:

ekologická dominance: vnější prostředí
→ lidská společnost (člověk sám sobě
„nepřátelskou silou přírody“)

kooperativní kompetice: kooperace
kvůli kompetici (*runaway social
selection*)

Rasové a etnické skupiny:

3-60 ras

genetická variabilita se nekryje s morfologickou

genetická variabilita uvnitř „ras“ vyšší než mezi nimi (80 % vs. 8 %)

např. i při vyměření všech lidí kromě kmene Kikujů ve V Africe by se zachovalo ~ 80 % variability

Menopauza:

skupinová selekce – nerodit defektní děti a nezhoršovat kvalitu genofondu
zvyšování věku, menopauza jako projev senescence
dnes: pomoc dřívějším potomkům

Skrytá ovulace:

vytěžování komodit („prostituce“)
zasetí pochybností a prevence infanticidy
stálá sexualita, otcovská péče

Bezsrstost:

pohlavní výběr

obrana proti parazitaci

šaty, oheň a přístřeší (zbytečnost srsti)

druhovú identifikace

neotenie

akvatický život předků (Alistair Hardy, Elaine Morganová)

termoregulace

KULTURNÍ EVOLUCE

šimpanzi, koňadra, potkan, makak červenolící (*Macaca fuscata*)

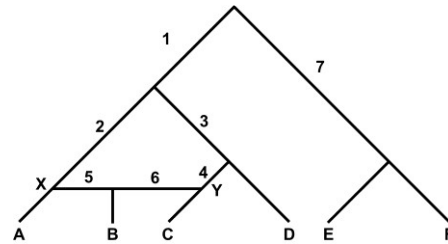
Vlastnosti kulturní evoluce:

vertikální i horizontální

lamarckovská

rychlá

retikulátní

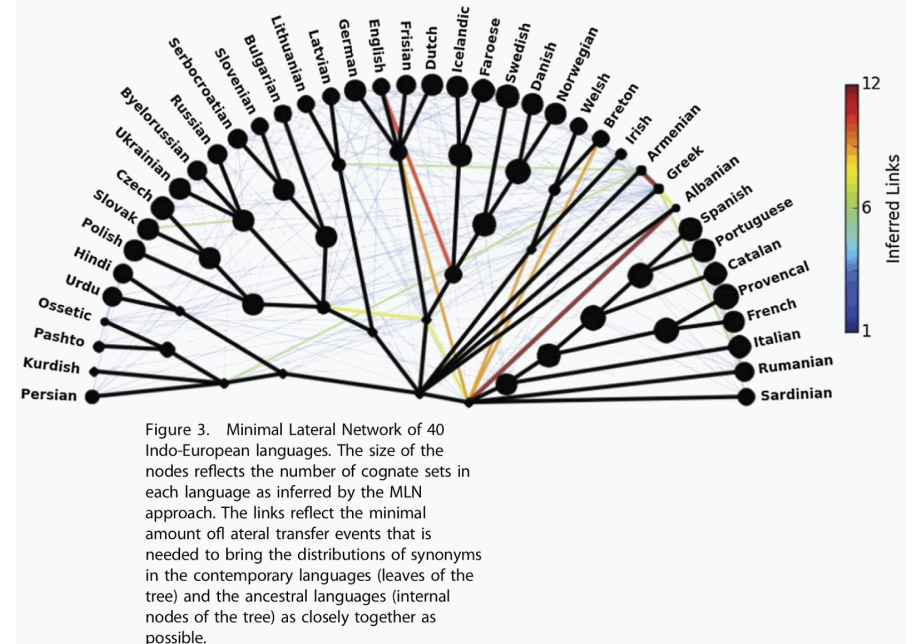

selekce kulturních znaků (memy)

skupinová selekce

nejen kulturní přenos, ale i růst populace (demová difúze)

ovlivnění genetických faktorů kulturou

© Original Artist
Reproduction rights obtainable from
www.CartoonStock.com

